ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः,

श्री गुरुभ्यो नमः, हरिः ओं ॥

कृष्ण यजुर्वेदीय तैतिरीय संहिता

पद पाठः (वाक्य सहित)

द्वितीयकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः

Notes:

- Please refer to the book "TS Kandam 1" and "TS 1.1 pada paadam with Vaakyam" for notes and conventions used in this Compilation.
- Please download our vedic compilations from our web site www.vedavms.in

Version 0.0 May 16, 2017

2	कृषा	यजुर्वेदीय	तैत्तिरीय	——— संहितायं	पद पाठे	द्वितीयं	काण्डं	3
	2.5 द्वि	तीयकाण्डे	पञ्चमः	प्रश्नः –	इष्टिविधानं		•••••	3

पद पाठे (वाक्य सहित) – द्वितीयकाण्डे – पञ्चमः प्रञ्नः

<u>ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः, श्री गुरुभ्यो नमः</u>

<u>हरिःओं</u>

2 कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहितायं

पद पाठे द्वितीयं काण्डं

2.5 हितीयकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः - इष्टिविधानं

2.5.1.1
विश्वरूपो वै त्वाष्ट्रः पुरोहितो देवानामासीत् स्वस्रीयोऽसुराणां
तस्य त्रीणि शीर् षाण्यासन्थ्—सोमपान् सुरापान—मन्नादन् स्
स प्रत्यक्षं देवेभ्यो भागमवदत् परोक्षमसुरेभ्यः सर्वस्मै वै प्रत्यक्षं
भागं वदन्ति यस्मा एव परोक्षं वदन्ति तस्य भाग उदितस्तस्मादिन्द्रो
ऽिबभेदीदृङ् वै राष्ट्रं वि पर्यावर्तयतीति तस्य वज्रमादाय
शीर् षाण्यच्छिन्द्यथ् सोमपान — [] 1

2.5.1.1 - Padam विश्वरूप इति विश्व – रूपः । वै । त्वाष्ट्रः । पुरोहित इति पुरः-हितः । देवानाम् । आसीत् । स्वस्रीयः । असुराणाम् । तस्य । त्रीणि । शीर्.षाणि । आसन्न् । सोमपानमिति सोम – पानम् । । ॥ । । । सुरापानमिति सुरा – पानम् । अन्नादनमित्यन्न – अदनम् । सः । प्रत्यक्षमिति प्रति – अक्षम् । देवेभ्यः । भागम् । अवदत् । । । । । । । । । । परोक्षमिति परः – अक्षम् । असुरेभ्यः । सर्वस्मै । वै । प्रत्यक्षमिति प्रति – अक्षम् । भागम् । वदन्ति । यस्मै । एव । परोक्षमिति परः – अक्षम् । वदन्ति । तस्य । भागः । उदितः । तस्मात् । इन्द्रः । अबिभेत् । ईदृङ् । वै । राष्ट्रम् । वीति । पर्यावर्तयतीति परि – आवर्तयति । इति । तस्य । वज्रम् । आदायत्या – दाय । शीर्.षाणि । अच्छिनत् । यत् । सौमपानमिति सौम-पानम् । 1 (50) 2.5.1.2 -मासीथ् स कपिञ्जलो ऽभवत्यथ् सुरापान ए स कलविङ्को ्यदन्नादन ्स तित्तिरिस्तस्याञ्जलिना ब्रह्महत्यामुपागृह्णात् ता ्

संवथ्सरमबिभस्तं भूतान्यभ्यक्रोशन् ब्रह्महिति स पृथिवीमुपासीददस्यै ब्रह्महत्यायै तृतीयं प्रति गृहाणिति साऽब्रवीद्वरं वृणै खातात् पराभविष्यन्ती मन्ये ततो मा परा भूवमितिपुरा ते-[] 2 2.5.1.2 - Padam आसींत् । सः । कपिञ्जलः । अभवत् । यत् । सुरापानमिति सुरा – पानम् । सः । कलविङ्काः । यत् । अन्नादनमित्यन्न-अदनम् । सः । तित्तिरिः । तस्य । अञ्जलिना । ब्रह्महत्यामिति ब्रह्म-हत्याम् । उपैति । अगृह्णात् । ताम् । संवथ्सरमिति सं – वथ्सरम् । अबिभः । तम् । भूतानि । अभीति । अक्रोशन् । ब्रह्महनिति ब्रह्म – हन् । इति । सः । पृथिवीम् । उपेति । असीदत् । अस्यै । ब्रह्महत्याया इति ब्रह्म – हत्यायै । तृतीयम् । प्रतीति । गृहाण । इति । सा । अब्रवीत् । वरम् । वृणै । खातात् । पराभविष्यन्तीति परा – भविष्यन्तीं । मन्ये । ततः । मा । परेति । भूवम् । इति । पुरा। ते। 2 (50)

2.5.1.3

संवथ्सरादिप रोहादित्यब्रवीत् तस्मात् पुरा संवथ्सरात् पृथिव्यै खातमपि रोहति वारेवृत अ हास्यै तृतीयं ब्रह्महत्यायै प्रत्यगृह्णात् तथ् स्वकृतमिरिणमभवत् तस्मादाहिताग्निः श्रद्धादेवः स्वकृत इरिण नाव स्येद्-ब्रह्महत्यायै होष वर्णः स वनस्पतीन्पासीददस्यै ब्रह्महत्यायै तृतीयं प्रति गृह्णीतिति तेंऽबुवन् वरं वृणामहै वृक्णात् - [] 3 2.5.1.3 - Padam संवथ्सरादिति सं – वथ्सरात् । अपीति । रोहात् । इति । अब्रवीत् । तस्मात् । पुरा । संवथ्सरादिति सं – वथ्सरात् । पृथिव्यै । खातम् । अपीति । रोहति । वारेवृतमिति वारे – वृतम् । हि । अस्यै । तृतीयम् । ब्रह्महत्याया इति ब्रह्म – हत्यायै । प्रतीति । अगृह्णात् । तत् । स्वकृतमिति स्व – कृतम् । इरिणम् । अभवत् । तस्मात् । आहिताग्निरित्याहित – अग्निः । श्रद्धादेव इति श्रद्धा – देवः । स्वकृत इति स्व – कृते । इरिणे । न । अवेति ।

.....

स्येत् । ब्रह्महत्याया इति ब्रह्म – हत्यायै । हि । एषः । वर्णः । सः । वनस्पतीन् । उपेति । असीदत् । अस्यै । ब्रह्महत्याया इति । ज्रह्म – हत्यायै । तृतीयम् । प्रतीति । गृह्णीत । इति । ते । अब्रुवन्न् । वरम् । वृणामहै । वृक्णात् । 3 (50)

2.5.1.4

पराभविष्यन्तो मन्यामहे ततो मा परा भूमेत्याव्रश्चनाह्यो भूयां एस

उत्तिष्ठानित्यब्रवीत् तस्मादाव्रश्चनाद्-वृक्षाणां भूया एस उत्तिष्ठन्ति

वारेवृत होषां तृतीयं ब्रह्महत्यायै प्रत्यगृण्हन्थ्स निर्यासो ऽभवत्

तस्मान्निर्यासस्य नाऽऽञ्चयं ब्रह्महत्यायै ह्येष वर्णोऽथो खलु य एव

लोहितो यो वाऽऽव्रश्चनान्निर्येषति तस्य नाऽऽश्यं – [] 4

2.5.1.4 - Padam

पराभविष्यन्त इति परा-भविष्यन्तः । मन्यामहे । ततः । मा । परेति ।
——— । — । — । — ।
भूम । इति । आव्रश्चनादित्या-व्रश्चनात् । वः । भूया ्सः । उदिति ।
——— ॥ ॥ ॥ ॥
तिष्ठान् । इति । अब्रवीत् । तस्मात् । आव्रश्चनादित्या – व्रश्चनात् ।
——॥ ——— ।
वृक्षाणाम् । भूया ्सः । उदिति । तिष्ठन्ति ।

वारंवृतमिति वारं – वृतम् । हि । एषाम् । तृतीयम् । ब्रह्महत्याया – – । इति ब्रह्म – हत्याये । प्रतीति । अगृह्मन्न् । सः । निर्यास इति – यासः । अभवत् । तस्मात् । निर्यासस्यिति निः – यासस्य । – – । न । आञ्चम् । ब्रह्महत्याया इति ब्रह्म – हत्याये । हि । एषः । वर्णः । अथो इति । खलु । यः । एव । लोहितः । यः । वा । – – । आञ्च अनादित्या – व्रश्चनात् । निर्येषतीति निः – येषति । तस्य । न । आञ्च सम् । 4 (50)

2.5.1.5

काममन्यस्यसस्त्रीष्ंसाद-मुपासीददस्यै ब्रह्महत्यायै तृतीयं
प्रति गृह्णीतिति ता अब्रुवन् वरं वृणामहा ऋत्वियात् प्रजां विन्दामहै
काममा विजिनतोः सं भवामिति तस्मादृत्वियाथ् स्त्रियः प्रजां
विन्दन्ते काममा विजिनतोः संभवन्ति वारेवृत्य ह्यासां तृतीयं
ब्रह्महत्यायै प्रत्यगृह्णन्थ् सा मलवद्वासा अभवत् तस्मान्-मलवद्वाससा न संवदेत – [] 5

.....

2.5.1.5 - Padam कामम् । अन्यस्य । सः । स्त्रीष ्सादमिति स्त्री – सर्सादम् । उपेति । आसीदत् । अस्यै । ब्रह्महत्याया इति ब्रह्म – हत्यायै । तृतीयम् । प्रतीति । गृह्णीत । इति । ताः । अब्रुवन्न् । वरम् । वृणामहै । ऋत्वियात् । प्रजामिति प्र – जाम् । विन्दामहै । कामम् । एति । विजनितोरिति वि – जनितोः । समिति । भवाम । । । । । इति । तस्मात् । ऋत्वियात् । स्त्रियः । प्रजामिति प्र–जाम् । विन्दते । कामम्। एति। विजनितोरिति वि – जनितोः। समिति। भवन्ति। वारेवृतमिति वारे – वृतम् । हि । आसाम् । तृतीयम् । ब्रह्महत्याया इति ब्रह्म – हत्यायै । प्रतीति । अगृह्णन्न । सा । मलवद्यासा इति मलवत् – वासाः । अभवत् । तस्मात् । मलवद्वाससिति मलवत् – वाससा । न । समिति । वदेत । 5 (50) 2.5.1.6 न सहाऽऽसीत नास्या अन्नमद्याद्-ब्रह्महत्यायै होषा वर्णं प्रतिमुच्या ऽऽस्तेऽथो खल्वाहुरभ्यञ्जनं वाव स्त्रिया अन्नमभ्यञ्जनमेव न

पद पाठे (वाक्य सहित) – द्वितीयकाण्डे – पञ्चमः प्रश्नः

प्रतिगृह्यं काममन्यदिति यां मलवद्-वासस् एं संभवन्ति यस्ततो जायते सोऽभिशस्तो यामरण्ये तस्यै स्तेनो यां पराचीं तस्यै हीतमुख्यपगल्भो या स्नाति तस्या अफ्सु मारुको या – [] 6

2.5.1.6 - Padam

न । सह । आसीत । न । अस्याः । अन्नम् । अद्यात् । ब्रह्महत्याया । ॥ । । । इति ब्रह्म – हत्यायै । हि । एषा । वर्णम् । प्रतिमुच्येति प्रति–मुच्य । आस्ते । अथो इति । खलु । आहुः । अभ्यञ्जनमित्यभि – अञ्जनम् । वाव । स्त्रियाः । अन्नम् । । । । । । अभ्यञ्जनमित्यभि – अञ्जनम् । एव । न । प्रतिगृह्यमिति ॥ ॥ । प्रति – गृह्यम् । कामम् । अन्यत् । इति । याम् । मलवद्वाससमिति मलवत् – वाससम् । संभवन्तीति सं – भवन्ति । यः । ततः ।

जायते । सः । अभिशस्त इत्यभि-शस्तः । याम् । अरण्ये । तस्यै । स्तेनः । याम् । पराचीम् । तस्यै । हीतमुखीति हीत – मुखी ।

पद पाठे (वाक्य सहित) – द्वितीयकाण्डे – पञ्चमः प्रश्नः

अपगल्भ इत्यंप – गल्भः । या । स्नाति । तस्याः । —— । अफ्सित्यप् – सु । मारुकः । या । **६ (50)**

2.5.1.7

ऽभ्यङ्के तस्यै दुश्चर्मा या प्रलिखते तस्यै खलितरपमारी याऽऽङ्के तस्यै काणो या दतो धावते तस्यै श्यावदन् या नखानि निकृत्तते तस्यै कुनखी या कृणित तस्यै क्लीबो या रज्जु ए सृजित तस्या उद्बन्धुको या पर्णेन पिबति तस्या उन्मादुको या खर्वण पिबति तस्यै खर्विस्तस्रो रात्रीर्वतं चरेदञ्जिलना वा पिबेदखर्वण वा () पात्रेण प्रजायै गोपीथाय । 7

2.5.1.7 - Padam

अभ्यङ्ग इत्यभि – अङ्गे । तस्यै । दुश्चर्मिति दुः – चर्मा । या । प्रिलखत इति प्र – लिखते । तस्यै । खलितः । प्रिलखत इति प्र – लिखते । तस्यै । खलितः । प्रिलयते । तस्यै । या । आङ्ग इत्या – अङ्गे । तस्यै । काणः । प्राप्तारीत्यप – मारी । या । आङ्ग इत्या – अङ्गे । तस्यै । काणः । प्राप्ता । दतः । धावते । तस्यै । ञ्यावदिन्निति ञ्याव – दन्न् । या । प्राप्तानि । निकृन्तत इति नि – कृन्तते । तस्यै । कुनखी । या ।

```
पद पाठे (वाक्य सहित) – द्वितीयकाण्डे – पञ्चमः प्रञ्नः
```

```
कृणति । तस्यै । क्लीबः । या । रज्जुम् । सृजति । तस्याः ।
उद्बन्धुक इत्युत् – बन्धुकः । या । पर्णेन । पिबति । तस्याः ।
उन्मादुक इत्युत् – मादुकः । या । खर्वेण । पिबति । तस्यै । खर्वः ।
ा ॥ ॥
तिस्रः । रात्रीः । व्रतम् । चरेत् । अञ्जलिना । वा । पिबेत् ।
अखर्वेण।वा ()।पात्रेण।प्रजाया इति प्र – जायै।
गोपीथाय । 7 (53)
(यथ् सोमपानं – ते – वृक्णात्– तस्य नाऽऽञ्यं – वदेत –
।
मारुको या –ऽखर्वेण वा – त्रीणि च) (A1)
2.5.2.1
त्वष्टां हतपुत्रो वीन्द्र ए सोममाऽहरत् तस्मिन्निन्द्र उपहवमैच्छत
तं नोपाह्वयत पुत्रं मेऽवधीरिति स यज्ञवेशसं कृत्वा प्रासहा
सोममपिबत् तस्य यदत्यशिष्यत तत् त्वष्टाऽऽहवनीयमुप
प्रावर्तयथ् स्वाहेन्द्रशत्रु-विर्धस्वेति यदवर्तयत् तद्-वृत्रस्य वृत्रत्वं
ँयदब्रवीथ् स्वाहेन्द्रशत्रु-वर्धस्वेति तस्मादस्ये- [] 8
```

2.5.2.1 - Padam त्वष्टा । हतपुत्र इति हत-पुत्रः । वीन्द्रमिति वि – इन्द्रम् । सोमम् । एति । अहरत् । तस्मिन्न् । इन्द्रः । उपहवमित्युप-हवम् । ऐच्छत । तम् । न । उपेति । अह्रयत । पुत्रम् । मॆ । अवधीः । इति । सः । यज्ञवेशसमिति यज्ञ – वेशसम्। कृत्वा। प्रासहिति प्र – सहा। ॥ । । । । । । । सोमम् । अपिबत् । तस्य । यत् । अत्यिशिष्यतेत्यति – अशिष्यत । ॥ ॥ । । तत् । त्वष्टा । आहवनीयमित्या-हवनीयम् । उप । प्रॆति । अवर्तयत् । ॥ । । । । स्वाहा । इन्द्रशत्रुरितीन्द्र – शत्रुः । वर्धस्व । इति । यत् । —— —— । । । । अवर्तयत् । तत् । वृत्रस्य । वृत्रत्वमिति वृत्र-त्वम् । यत् । अब्रवीत् । अस्य । 8 (50)

2.5.2.2

न्द्रः रात्रुरभवथ् स संभवन्नग्नीषोमावभि समभवथ् स । । । । । । । । इषुमात्रमिषुमात्रं विष्वङ्कवर्धत् स इमां लोकानवृणोद्यदिमां

पद पाठे (वाक्य सहित) – द्वितीयकाण्डे – पञ्चमः प्रश्नः

ँलोकानवृणोत् तद्–वृत्रस्य वृत्रत्वं तस्मादिन्द्रोऽबिभेथ् स प्रजापतिमुपाधाव - च्छत्रुर्मेऽ जनीति तस्मै वज्र 💛 सिक्त्वा प्रायच्छदेतेन जहीति तेनाभ्यायत तावब्रूतामग्नीषोमौ मा - [] 9 2.5.2.2 - Padam इन्द्रः । रात्रुः । अभवत् । सः । संभवन्निति सं – भवन्न् । अग्नीषॊमावित्यग्नी - सॊमौ । अभि । समिति । अभवत् । सः । इषुमात्रमिषुमात्रमितीषुमात्रं – इषुमात्रम् । विष्वङ् । अवर्धत । सः । इमान् । लोकान् । अवृणोत् । यत् । इमान् । लोकान् । अवृणोत् । तत् । वृत्रस्य । वृत्रत्वमितिं वृत्र-त्वम् । तस्मात् । इन्द्रः । अबिभेत् । सः । प्रजापतिमिति प्रजा-पतिम् । उपेति । अधावत् । शत्रुः । मे । ____ । ॥ ॥ । अजिन । इति । तस्मै । वज्रम् । सिक्त्वा । प्रॆति । अयच्छत् । एतेन । जिह । इति । तेन । अभीति । आयत । तौ । अब्रूताम् । अग्नीषॊमावित्यग्नी – सॊमौं। मा। 9 (50)

2.5.2.3 प्रहारावमन्तः स्व इति मम वै युव ७ स्थ इत्यं ब्रवीन्मामभ्येतमिति तौ भागधेयमैच्छेतां ताभ्या-मेतमग्नीषोमीय-मेकादशकपालं पूर्णमासे प्रायच्छत् तावब्रूतामभि संदृष्टौ वै स्वो न शक्नुव ऐतुमिति स इन्द्रं आत्मनः शीतरूरावजनयत् तच्छीतरूरयोर्जन्म य ऎवर् शीतरूरयोर्जन्म वेद - [] 10 2.5.2.3 - Padam प्रेति । हाः । आवम् । अन्तः । स्वः । इति । मम । वै । युवम् । स्थः । इति । अब्रवीत् । माम् । अभि । एति । इतम् । इति । तौ । भागधेयमिति भाग – धेयम् । ऐच्छेताम् । ताभ्याम् । एतम् । अग्नीषोमीयमित्यग्नी - सोमीयम्। एकादशकपालमित्येकादश - कपालम्। पूर्णमास इति पूर्ण - मासे । प्रेति । अयच्छत् । तौ । अब्रूताम् । अभीति । संदष्टाविति सं – दष्टौ । वै । स्वः । न । शक्नुवः । ऐतुमित्या – एतुम् । इति । सः । इन्द्रः । आत्मनः ।

```
पद पाठे (वाक्य सहित) – द्वितीयकाण्डे – पञ्चमः प्रश्नः
```

शीतरूराविति शीत – रूरौ । अजनयत् । तत् । शीतरूरयोरिति शीत – रूरयोः । जन्म । यः । एवं । शीतरूरयोरिति शीत – रूरयोः । जन्म । वेद । **10 (50)** <u>2.5.2.4</u> ा । । । ॥ ॥ । नैन्थ् शीतरूरौ हतस्ताभ्यामेनमभ्यनयत् तस्मा-ज्जञ्चभ्यमानादग्नीषोमौ । निरक्रामतां प्राणापानौ वा एनं तदजहितां प्राणो वै दक्षोऽपानः ॥ । । । । व्यक्तिस्तस्मा-ज्जञ्जभ्यमानो ब्रूयान्मयि दक्षक्रतू इति प्राणापानावेवाऽऽत्मन् धत्ते सर्वमायुरेति स देवता वृत्रान्निर्.हूय वार्त्रघ्न ए हिवः पूर्णमासे निरवपद् घ्निन्त वा एनं पूर्णमास आ - [] 11 2.5.2.4 - Padam न । एनम् । शीतरूराविति शीत – रूरौ । हतः । ताभ्याम् । एनम् । अभीति । अनयत् । तस्मात् । जञ्जभ्यमानात् ।

प्राणापानाविति प्राण – अपानौ । वै । एनम् । तत् । अजहिताम् । –––

अग्नीषॊमावित्यग्नी – सॊमौ । निरिति । अक्रामताम् ।

प्राण इति प्र – अनः । वै । दक्षः । अपान इत्यप – अनः । क्रतुः । तस्मात् । जञ्जभ्यमानः । ब्रूयात् । मयि । दक्षक्रतू इति दक्ष-क्रतू । इति । प्राणापानाविति प्राण – अपानौ । एव । आत्मन्न् । धत्ते । सर्वम् । आयुः । एति । सः । देवताः । वृत्रात् । निर्हूयेति निः – हूय । वार्त्रध्नमिति वार्त्र – ध्नम् । हविः । पूर्णमास इति पूर्ण - मासे । निरिति । अवपत् । घनन्ति । वै । एनम् । पूर्णमास इति पूर्ण – मासे । एति । 11 (50) <u>2.5.2.5</u> ऽमावास्यायां प्याययन्ति तस्माद्-वार्त्रघ्नी पूर्णमासे उन्च्येते वृधन्वती अमावास्यायां तथ् स७स्थाप्य वार्त्रघन ए हविर्वज्रमादाय पुनरभ्यायत ते अबूतां द्यावापृथिवी मा प्र हारावयोर्वे श्रित इति ते अंब्रतां वरं वृणावहै नक्षत्रविहिता-ऽहमसानीत्यसावब्रवी-च्चित्रविहिता – उहिमतीयं तस्मान्नक्षत्रविहिताऽसौ चित्रविहितेऽयं ँय एवं द्यावापृथिव्यो – [] 12

```
2.5.2.5 - Padam
अमावास्यायामित्यमा – वास्यायाम् । प्याययन्ति । तस्मात् ।
वार्त्रघ्नी इति वार्त्र – घ्नी । पूर्णमास इति पूर्ण – मासॆ । अन्विति ।
उच्येते इति । वृधन्वती इति वृधन् – वती ।
अमावास्यायामित्यमा – वास्यायाम् । तत् । स ७स्थाप्येति
। । । । । ।
सं – स्थाप्य । वार्त्रघ्नमिति वार्त्र – घ्नम् । हविः । वज्रम् ।
॥ । । । । । । ।
आदायत्या – दाय । पुनः । अभीति । आयत । ते इति । अब्रूताम् ।
।
द्यावापृथिवी इति द्यावा – पृथिवी । मा । प्रॆति । हाः । आवयोः ।
वै। श्रितः। इति। ते इति। अब्रूताम्। वरम्। वृणावहै।
नक्षत्रविहित्तेति नक्षत्र – विहिता । अहम् । असानि । इति ।
असौ । अब्रवीत् । चित्रविहितेति चित्र – विहिता । अहम् । इति ।
इयम् । तस्मात् । नक्षत्रविहितॆति नक्षत्र – विहिता । असौ ।
चित्रविहितेतिं चित्र - विहिता । इयम् । यः । एवम् ।
द्यावापृथिव्योरिति द्यावा - पृथिव्योः । 12 (50)
```

vedavms@gmail.com

2.5.2.6

-र्वरं वैदैनं वरो गच्छति स आभ्यामेव प्रसूत इन्द्रो वृत्रमहन् ते देवा वृत्रण् हत्वाऽग्नीषोमावब्रुवन् हव्यं नो वहतमिति — । । । तावब्रूतामपतेजसौ वै त्यौ वृत्रे वै त्ययोस्तेज इति तेऽब्रुवन् क = इदमच्छैतीति गौरित्यब्रुवन् गौर्वाव सर्वस्य मित्रमिति — । साऽब्रवी – [] 13

2.5.2.6 - Padam

वरम् । वेद । एति । एनम् । वरः । गच्छति । सः । आभ्याम् । एव । प्रसूत इति प्र – सूतः । इन्द्रः । वृत्रम् । अहन्न् । ते । देवाः । वृत्रम् । हत्वा । अग्नीषोमावित्यग्नी – सोमौ । अब्रुवन्न् । हव्यम् । नः । वहतम् । इति । तौ । अब्रुताम् । अपतेजसावित्यप–तेजसौ । नः । वहतम् । इति । तौ । अब्रुताम् । अपतेजसावित्यप–तेजसौ । वै । त्यौ । वृत्रे । वै । त्ययोः । तेजः । इति । ते । अब्रुवन्न् । कः । इदम् । अच्छ । एति । इति । गौः । इति । अब्रुवन्न् । गौः । वाव । सर्वस्य । मित्रम् । इति । सा । अब्रवीत् । 13 (50)

.....

2.5.2.7

-द्वरं वृणै मय्येव स्तांऽभयेन भुनजाध्वा इति तद्-गौराऽहरत्
तस्माद्-गवि स्तांभयेन भुञ्जत एतद्वा अग्नेस्तेजो यद् घृतमेतथ्
तस्माद्-गवि स्तांभयेन भुञ्जत एतद्वा अग्नेस्तेजो यद् घृतमेतथ्
सामस्य यत् पयो य एवमग्नीषोमयो स्तेजो वेद तेजस्व्येव भवति
ब्रह्मवादिनो वदन्ति किंदेवत्यं पौर्णमासमिति प्राजापत्यमिति ब्रूयात्
तनेन्द्रं ज्येष्ठं पुत्रं निरवासाययदिति तस्मा- () -ज्ज्येष्ठं पुत्रं धनेन

2.5.2.7 - Padam

वरम् । वृणै । मयि । एव । सता । उभयेन । भुनजाध्वै । इति ।
तत् । गौः । एति । अहरत् । तस्मात् । गवि । सता । उभयेन ।
भुञ्जते । एतत् । वै । अग्नेः । तेजः । यत् । घृतम् । एतत् ।
सोमस्य । यत् । पयः । यः । एवं । अग्नीषोमयोरित्यग्नी-सोमयोः ।
तेजः । वेद । तेजस्वी । एव । भवति । ब्रह्मवादिन इति
। पवः । वदन्ति । किंदेवत्यमिति किं – देवत्यम् ।

```
पौर्णमासमिति पौर्ण - मासम् । इति । प्राजापत्यमिति
प्रजा – पत्यम् । इति । ब्रूयात् । तेन । इन्द्रम् । ज्येष्ठम् । पुत्रम् ।
निरवासाययदिति निः-अवासाययत् । इति । तस्मात् ( ) । ज्येष्ठम् ।
पुत्रम् । धनेन । निरवसाययन्तीति निः – अवसाययन्ति । 14 (54)
(अस्य – मा – वेदा – ऽऽ – द्यावापृथिव्यो – रब्रवी –
॥
दिति तस्मा – च्चत्वारि च) (A2)
2.5.3.1
इन्द्रं वृत्रं जिध्नवा एसं मृधोऽभि प्रावेपन्त स एतं वैमृधं
पूणमासेऽनुनिर्वाप्यमपञ्यत् तं निरवपत् तेन वै स मृधोऽपाहत
यद्वैमृधः पूर्णमासॆऽनुनिर्वाप्यो भवति मृध एव तेन यजमानॊऽप हत
इन्द्रों वृत्र एं हत्वा देवताभिश्चेन्द्रियेण च व्यार्ध्यत स एतमाग्नेय-
मष्टाकपाल–ममावास्यायामपञ्यदैन्द्रं दधि – [ ] 15
2.5.3.1- Padam
इन्द्रम् । वृत्रम् । जध्निवार्यसम् । मृधः । अभि । प्रेति । अवेपन्त ।
सः । एतम् । वैमृथम् । पूर्णमास इति पूर्ण – मासे ।
```

अनुनिर्वाप्यमित्यनु – निर्वाप्यम् । अपञ्यत् । तम् । निरिति । अवपत् । तेन । वै । सः । मृधः । अपॆति । अहत । यत् । वैमृधः । पूर्णमास इति पूर्ण – मासे । अनुनिर्वाप्य इत्यनु – निर्वाप्यः । । । । । । । । । । । भवति । मृधः । एव । तेन । यजमानः । अपेति । हते । इन्द्रः । वृत्रम् । हत्वा । देवताभिः । च । इन्द्रियेण । च । वीति । आर्ध्यत । सः । एतम् । आग्नेयम् । अष्टाकपालमित्यष्टा – कपालम् । अमावास्यायामित्यमा – वास्यायाम् । अपश्यत् । ऐन्द्रम् । दधि । 15 (50) 2.5.3.2 ा । ॥ ॥ । तं निरवपत् तेन वै स देवताश्चेन्द्रियं चावारुन्धयदाग्नेयो ऽष्टाकपालो ऽमावास्यायां भवत्यैन्द्रं दिध देवताश्चैव तेनेन्द्रियं च यजमानोऽव रुन्ध इन्द्रस्य वृत्रं जघ्नुष इन्द्रियं वीर्यं पृथिवीमनु व्याच्छित् तदोषधयो वीरुधोऽभवन्थ्स प्रजापतिमुपाधावद्-वृत्रं मे जघ्नुष इन्द्रियं ँवीर्यं - [] 16

vedavms@gmail.com

2.5.3.2 - Padam तम् । निरिति । अवपत् । तेन । वै । सः । देवताः । च । इन्द्रियम् । च । अवेति । अरुन्थ । यत् । आग्नेयः । अष्टाकपाल इत्यष्टा – कपालः । अमावास्यायामित्यमा – वास्यायाम् । भवति । ऐन्द्रम् । दिधं । देवताः । च । एव । तेन । इन्द्रियम् । च । यजमानः । अवेति । रुन्धे । इन्द्रस्य । वृत्रम् । जध्नुषः । इन्द्रियम् । वीर्यम् । पृथिवीम् । अनु । वीति । आर्च्छत् । तत् । ओषधयः । वीरुधः । अभवन्न् । सः । प्रजापतिमिति प्रजा – पतिम् । उपैति । अधावत् । वृत्रं । मे । जघ्नुषः । इन्द्रियम् । वीर्यम् । 16 (50) 2.5.3.3 पृथिवीमनु व्यारत् तदोषधयो वीरुधोऽभूवन्निति स प्रजापतिः पशूनंब्रवीदेतदस्मै सं नेयतेति तत् पशव आषधीभ्यो उध्यात्मन्थ् समनयन् तत् प्रत्यदुहन् यथ् समनयन् तत् सां नाय्यस्य सांनाय्यत्वं यत् प्रत्यदुहन् तत् प्रतिधुषः प्रतिधुक्तव ए समनैषुः प्रत्यधुक्षन् न तु मयि श्रयत इत्यंब्रवीदेतदस्मै - [] 17

2.5.3.3 - Padam अभूवत्र् । इति । सः । प्रजापतिरिति प्रजा – पतिः । पश्र्न् । अब्रवीत् । एतत् । अस्मै । समिति । नयत । इति । तत् । पश्वः । ओषधीभ्य इत्योषधि – भ्यः । अधीति । आत्मन्न् । समिति । अनयन्न् । तत् । प्रतीति । अदुहन्न् । यत् । समनयन्निति सं – अनयत्र् । तत् । सांनाय्यस्यैति सां – नाय्यस्य । सांनाय्यत्वमितिं सांनाय्य – त्वम् । यत् । प्रत्यदूहन्निति प्रति – अदुहन् । तत् । प्रतिधुष इति प्रति – धुषः । प्रतिधुक्त्वमिति प्रतिधुक् – त्वम् । समिति । अनैषुः । प्रतीति । अधुक्षन्न् । न । तु । मिय । श्रयते । इति । अब्रवीत् । एतत् । अस्मै । 17 (50) 2.5.3.4 शृतं कुरुतत्यब्रवीत् तदस्मै शृत-मकुर्वन्निन्द्रयं वावास्मिन् वीर्यं तदश्रयन् तच्छृतस्य शृतत्व ए समनैषुः प्रत्यधुक्षञ्छृतमक्रन् न त् मा

पद पाठे (वाक्य सहित) – द्वितीयकाण्डे – पञ्चमः प्रश्नः

2.5.3.4 - Padam

शृतम् । कुरुत । इति । अब्रवीत् । तत् । अस्मै । शृतम् ।
अकुर्वत्र । इन्द्रियम् । वाव । अस्मित्र । वीर्यम् । तत् । अश्रयत्र ।
तत् । शृतस्य । शृतत्विमिति शृत – त्वम् । सिमिति । अनैषुः ।
प्रतीति । अधुक्षत्र । शृतम् । अक्रत्र । न । तु । मा । धिनोति ।
इति । अब्रवीत् । एतत् । अस्मै । दिधे । कुरुत । इति । अब्रवीत् ।
तत् । अस्मै । दिधे । अकुर्वत्र । तत् । एनम् । अधिनोत् । तत् ।
दक्षः । दिधत्विमिति दिधे – त्वम् । ब्रह्मवादिन इति ब्रह्म-वादिनः ।
वदन्ति । दक्षः । पूर्वस्य । अवदेयमित्यव – देयम् । 18 (50)

2.5.3.5

पद पाठे (वाक्य सहित) – द्वितीयकाण्डे – पञ्चमः प्रञ्नः

यत् पूतीकैर्वा पर्णवल्कैर्वा ऽऽतञ्च्याथ् सौम्यं तद्यत् क्वलै राक्ष्ससं तद्यत् तण्डुलैर्वेश्वदेवं तद्यदातञ्चनेन मानुषं तद्-यद्-द्ध्ना तथ् सेन्द्रं दक्ष्ना ऽऽतनिक्त - [] 19

2.5.3.5 - Padam

दिधे । हि । पूर्वम् । क्रियते । इति । अनादृत्येत्यना – दृत्य । तत् । शृतस्य । एव । पूर्वस्य । अविते । द्येत् । इन्द्रियम् । एव । अस्मिन्त् । वीर्यम् । श्रित्वा । दध्ना । उपिष्टात् । धिनोति । यथापूर्वमिति यथा – पूर्वम् । उपिते । एति । यत् । पूर्तीकैः । वा । पर्णवल्कैरिति पर्ण – वल्कैः । वा । जातञ्च्यादित्या – तञ्च्यात् । सौम्यम् । तत् । यत् । क्वलैः । गृश्वसम् । तत् । यत् । त्यत् । तत् । यत् । त्यत् । तत् । यत् । त्यत् । तत् । यत् । तत् । यत् । तत् । तत् । त्यत् । तत् । तत् । त्यत् । तत् । तत् । तत् । त्व । तत् । त्यत् । त्यत् । तत् । तत् । त्यत् । तत् । तत् । तत् । त्यत् । तत् । तत्व ।

```
2.5.3.6
सेन्द्रत्वाया-ग्निहोत्रोच्छेषणमभ्या-तनिक यज्ञस्य संतत्या इन्द्रो वृत्र 🗸
हत्वा परां परावत-मगच्छ-दपाराधमिति मन्यमानस्तं देवताः
। । । । । । । । प्रैषमैच्छन्थ् सोऽब्रवीत् प्रजापतिर्यः प्रथमोऽनुविन्दति तस्य प्रथमं
। ॥ । ।
भागधेयमिति तं पितरोऽन्वविन्दन् तस्मात् पितृभ्यः पूर्वेद्युः क्रियते
सों ऽमावास्यां प्रत्याऽ * गच्छत् तं देवा अभि समगच्छन्तामा
वै नो -[ ] 20
2.5.3.6 - Padam
सेन्द्रत्वायेति सेन्द्र – त्वाय ।
अग्निहोत्रोच्छेषणमित्यग्निहोत्र – उच्छेषणम् ।
अभ्यातनकीत्यभि – आतनिक । यज्ञस्य । संतत्या इति सं–तत्यै ।
इन्द्रः । वृत्रम् । हत्वा । पराम् । परावतमिति परा – वतम् ।
अगच्छत् । अपेति । अराधम् । इति । मन्यमानः । तम् । देवताः ।
प्रैषमिति प्र – एषम् । ऐच्छन्न् । सः । अब्रवीत् । प्रजापतिरिति
प्रजा – पतिः। यः। प्रथमः।
```

```
अनुविन्दतीत्यनु - विन्दति । तस्य । प्रथमम् । भागधैयमिति
भाग – धैयम् । इति । तम् । पितरः । अन्विति । अविन्दन्न ।
तस्मात् । पितृभ्य इति पितृ – भ्यः । पूर्वेद्यः । क्रियते । सः ।
। । । । । ।
अमावास्यामित्यमा – वास्याम् । प्रति । एति । अगच्छत् । तम् ।
देवाः । अभि । समिति । अगच्छन्त । अमा । वै । नः । 20 (50)
2.5.3.7
ऽद्य वस्तु वसतीतीन्द्रो हि देवानां वस्तु तदमावास्याया अमावास्यत्वं
.
ब्रह्मवादिनो वदन्ति किंदेवत्य 达 सांनाय्यमिति वैश्वदेवमिति ब्रूयाद् –
विश्वे हि तद्देवा भागधेयमभि समगच्छन्तेत्यथो खल्वैन्द्रमित्येव
ब्र्यादिन्द्रं वाव ते तद्-भिषज्यन्तोऽभि समगच्छन्तेति । 21
2.5.3.7 - Padam
अद्य । वस्तु । वसति । इति । इन्द्रः । हि । देवानाम् । वस् । तत् ।
अमावास्याया इत्यमा – वास्यायाः ।
अमावास्यत्वमित्यमावास्य - त्वम् । ब्रह्मवादिन इति ब्रह्म-वादिनः ।
वदन्ति । किंदेवत्यमिति किं – देवत्यम् ।
```

vedavms@gmail.com

सांनाय्यमिति सां – नाय्यम् । इति । वैश्वदेवमिति वैश्व – देवम् । इति । ब्रूयात् । विश्वे । हि । तत् । देवाः । भागधैयमिति भाग – धैयम् । अभीति । समगच्छन्तेति सं – अगच्छन्त । । । । । । । । । । । । इति । अथो इति । खलु । ऐन्द्रम् । इति । एव । ब्रूयात् । इन्द्रम् । वाव । ते । तत् । भिषज्यन्तः । अभि । समिति । अगच्छन्त । इति । **21 (42)** (दिध – में जघ्नुष इन्द्रियं वीर्य – मित्यब्रवीदॆतदस्मा – । अवदेयं – तनक्ति – नॊ – द्विचत्वारि७्शच्च) (A3) 2.5.4.1 ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वै दर्.शपूर्णमासौ यजेत य एनौ सेन्द्रौ यजॆतेति वैमृधः पूर्णमासॆ ऽनुनिर्वाप्यो भवति तॆन पूर्णमासः सॆन्द्र ्। । । । ऐन्द्रं दध्यमावास्यायां तेनामावास्या सेन्द्रा य एवं विद्वान् वर्.शपूर्णमासौ यजते सेन्द्रावेवैनौ यजते श्वः श्वीऽस्मा ईजानाय

वसीयो भवति देवा वै यद्-यज्ञे उकुर्वततदसुरा अकुर्वत ते देवा एता - [] 22

2.5.4.1 - Padam

ब्रह्मवादिन इति ब्रह्म – वादिनः । वदन्ति । सः । तु । वै । दर्.शपूर्णमासावितिं दर्.श – पूर्णमासौ । यजेत । यः । एनौ । सेन्द्राविति स – इन्द्रौ । यजेत । इति । वैमृधः । पूर्णमास इति पूर्ण – मासे । अनुनिर्वाप्य इत्यनु – निर्वाप्यः । भवति । तेन । पूर्णमास इति पूर्ण - मासः । सन्द्र इति स - इन्द्रः । ऐन्द्रम् । दिधे । अमावास्यायामित्यमा – वास्यायाम् । तेन । अमावास्येत्यामा – वास्या । सेन्द्रेति स – इन्द्रा । यः । एवम् । विद्वान् । दर्.शपूर्णमासाविति दर्.श – पूर्णमासौ । यजते । सेन्द्राविति स – इन्द्रौ । एव । एनौ । यजते । श्वः श्व इति श्वः – श्वः । अस्मै । ईजानायं । वसीयः । भवति ।

पद पाठे (वाक्य सहित) – द्वितीयकाण्डे – पञ्चमः प्रश्नः

देवाः । वै । यत् । यज्ञे । अकुर्वत । तत् । असुराः । अकुर्वत । ते ।

देवाः । एताम् । 22 (50)

<u>2.5.4.2</u>

-मिष्टि-मपश्यन्-नाग्नावैष्णव-मेकांदशकपाल ् सरस्वत्यै चरुं सरस्वते चरुं तां पौर्णमास्य स्थप्यानु निरवपन् ततो देवा अभवन् पराऽसुरा यो भ्रातृव्यवान्थ्स्याथ् स पौर्णमास्य स्थप्यैतामिष्टिमनु निर्वपत् पौर्णमास्नेनैव वज्रं भ्रातृव्याय प्रहृत्याऽऽग्नावैष्णवेन देवताश्च यृज्ञं च भ्रातृव्यस्य वृङ्के मिथुनान् पशून्थ् सारस्वताभ्यां यावदेवास्यास्ति तथ् - [] 23

2.5.4.2 - Padam

इष्टिम् । अपश्यत्र् । आग्नावैष्णविमत्याग्ना – वैष्णवम् ।

एकादशकपालिमत्येकादश – कपालाम् । सरस्वत्यै । चरुम् ।

एकादशकपालिमत्येकादश – कपालाम् । सरस्वत्यै । चरुम् ।

सरस्वते । चरुम् । ताम् । पौर्णमासिमिति पौर्ण – मासम् ।

स्थाप्यति सं – स्थाप्य । अनु । निरिति । अवपत्र् । ततः ।

देवाः । अभवत्र् । परेति । असुराः । यः ।

vedavms@gmail.com

भ्रातृव्यवानिति भ्रातृव्य – वान् । स्यात् । सः । पौर्णमासमिति पौर्ण – मासम् । स७स्थाप्येति सं–स्थाप्य । एताम् । इष्टिम् । अनु । निरिति । वपेत् । पौर्णमासॆनेति पौर्ण – मासॆन । एव । वज्रम् । भातृव्याय । प्रहृत्येति प्र – हृत्य । आग्नावैष्णवॆनत्याग्ना–वैष्णवॆन । देवताः । च । यज्ञम् । च । भ्रातृव्यस्य । वृङ्के । मिथुनान् । पशून् । सारस्वताभ्याम् । यावत् । एव । अस्य । अस्ति । तत् । 23 (50) 2.5.4.3 सर्वं वृङ्के पौर्णमासीमेव यजेत भ्रातृव्यवान्नामावास्या ए हत्वा भ्रातृव्यं नाऽऽप्याययति साकंप्रस्थायीयेन यजेत पशुकामोयस्मै वा अल्पेनाऽऽहरन्ति नाऽऽत्मना तृप्यति नान्यस्मै ददाति यस्मै महता ा । । । । । । । तृप्यत्यात्मना ददात्यन्यस्मै महता पूर्ण ए होतव्यं तृप्त एवैनमिन्द्रः प्रजया पशुभिस्तर्पयति दारुपात्रेणं जुहोति न हि मृन्मयमाहुतिमानश औदुम्बरं – [] 24

.....

2.5.4.3 - Padam सर्वम् । वृङ्के । पौर्णमासीमिति पौर्ण – मासीम् । एव । यजेत । भ्रातृव्यवानिति भ्रातृव्य – वान् । न । अमावास्यामित्यमा–वास्याम् । हत्वा । भ्रातृव्यम् । न । एति । प्याययति । साकंप्रस्थायीयॆनेति साकं – प्रस्थायीयेन । यजेत । पशुकाम इति पशु – कामः । यस्मै । वै । अल्पेन । आहरन्तीत्या – हरन्ति । न । आत्मना । नृप्यति । न । अन्यस्मै । ददाति । यस्मै । महता । तृप्यति । ण । ॥ ॥ आत्मना । ददाति । अन्यस्मै । महता । पूर्णम् । होतव्यम् । तृप्तः । एव । एनम् । इन्द्रः । प्रजयति प्र – जया । पशुभिरिति पशु-भिः । तर्पयति । दारुपात्रेणति दारु – पात्रेण । जुहोति । न । हि । । । । मृन्मयमिति मृत् – मयम् । आहुतिमित्या – हुतिम् । आनर्शे । औदुंबरम् । **24 (50)** 2.5.4.4 भवत्यूर्ग्वा उदुम्बर ऊर्क् पश्च ऊर्जैवास्मा ऊर्जं पशूनव रुन्धे

नागतश्रीमिहेन्द्रं यजेत त्रयो वै गतश्रियः शुश्रुवान् ग्रामणी

राजन्यस्तेषां महेन्द्रो देवता यो वै स्वां देवतामति यजते प्रस्वायै देवतायैच्यवते न परां प्राप्नोति पापीयान् भवति संवथ्सर-मिन्द्रं यजेत संवथ्सरं हि व्रतं नाति स्वै - [] 25 2.5.4.4 - Padam भवति । ऊर्क् । वै । उदुंबरः । ऊर्क् । पशवः । ऊर्जा । एव । अस्मै । ऊर्जम् । पशून् । अवेति । रुन्धे । न । अगतश्रीरित्यगत – श्रीः । महेन्द्रमिति महा – इन्द्रम् । यजेत । त्रयः । वै । गतिश्रय इति गत – श्रियः । शुश्रुवान् । ग्रामणीरिति ग्राम – नीः । राजन्यः । तेषाम् । महेन्द्र इति महा–इन्द्रः । देवता । ा । । । । । । । । यः। यः। वै। स्वाम् । देवताम् । अतियजत इत्यति – यजते । प्रेति । ॥ । स्वायै । देवतायै । च्यवते । न । पराम् । प्रेति । आप्नोति । पापीयान् । भवति । संवथ्सरमिति सं-वथ्सरम् । इन्द्रम् । यजेत । संवथ्सरमिति सं – वथ्सरम् । हि । व्रतम् । न । अतीति । स्वा । 25 (50)

vedavms@gmail.com

2.5.4.5 -वैनं देवतेज्यमाना भूत्या इन्धे वसीयान् भवति संवथ्सरस्य । । । । । । । । । परस्तादग्नये व्रतपतये पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेथ् संवथ्सरमेवैनं ँयजेत । 26 2.5.4.5 - Padam एव । एनम् । देवता । इज्यमाना । भूत्यै । इन्धे । वसीयान् ।

भवति । संवथ्सरस्येति सं – वथ्सरस्य । परस्तात् । अग्नये । व्रतपतय इति व्रत – पतये । पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा – कपालम् । निरिति । वपत् । सँवथ्सरमिति सं – वथ्सरम् । एव । एनम् । वृत्रम् । जिध्नवार्सम् । अग्निः । व्रतपतिरिति व्रत-पतिः । व्रतम् । एति । लंभयति । ततः । अधीति । कामम् । यजेत । 26 (30) (एतां - त - दौदुम्बर ७ - स्वा - त्रिण्शच्च)(४४)

2.5.5.1 नासोमयाजी सं नयदनागतं वा एतस्य पयो योऽसोमयाजी यदसों मयाजी सं नयंत् परिमोष एव सोऽनृतं करोत्यथो परैव सिंच्यते सोमयाज्येव सं नयेत् पयो वै सोमः पयः सांनाय्यं पयसैव पय आत्मन् धत्ते वि वा एतं प्रजया पशुभिरर्धयति वर्धयत्यस्य भ्रातृव्यं ँयस्य हविर्निरुप्तं पुरस्ताच्चन्द्रमा – [] 27 2.5.5.1- Padam न । असोमयाजीत्यसोम – याजी । समिति । नयेत् । । । अनागतमित्यना – गतम् । वै । एतस्य । पयः । यः । असोमयाजीत्यसोम – याजी । यत् । असोमयाजीत्यसोम-याजी । संनयेदिति सं – नयंत्। परिमोष इति परि – मोषः। एव। सः। अनृतम् । करोति । अथो इति । परेति । एव । सिच्यते । सोमयाजीति सोम – याजी। एव। समिति। नयेत्। पयः। वै। सोमः । पयः । सांनाय्यमिति सां – नाय्यम् । पयसा । एव । पयः । आत्मन्न् । धत्ते । वीति । वै । एतम् । प्रजयेति प्र – जया ।

```
पद पाठे (वाक्य सहित) – द्वितीयकाण्डे – पञ्चमः प्रश्नः
```

पशुभिरिति पशु – भिः । अर्धयति । वर्धयति । अस्य । भ्रातृव्यम् । – – – ॥ – ॥ – ॥ यस्य । हिविः । निरुप्तमिति निः – उप्तम् । पुरस्तात् । ॥ – ॥ – ॥ – ॥ चन्द्रमाः । 27 (50)

<u>2.5.5.2</u>

अभ्युदिति त्रेधा तण्डुलान् वि भजेद्य मध्यमाः स्युस्तानग्नये दात्रे एगेडाशमष्टाकपालं कुर्याद्य स्थिविष्ठास्तानिन्द्राय प्रदात्रे दध ॥ श्चरुः चैऽणिष्ठास्तान् विष्णवे शिपिविष्टाय शृते चरुमग्निरेवास्मै प्रजां । । । प्रजनयति वृद्धामिन्द्रः प्रयच्छिति यज्ञो वै विष्णुः पशवः शिपिर्यज्ञ एव पशुषु प्रतितिष्ठति न द्वे – [] 28

2.5.5.2 - Padam

अग्निः । एव । अस्मै । प्रजामिति प्र – जाम् । प्रजनयतीर्ति – न – । प्र – जनयति । वृद्धाम् । इन्द्रः । प्रेति । यच्छति । यज्ञः । वै । – न – । विष्णुः । पश्चवः । शिपिः । यज्ञे । एव । पशुषु । प्रतीति । तिष्ठति । न । द्वे इति । 28 (50)

2.5.5.3

2.5.5.3 - Padam

अपगल्भ इत्यप – गल्भः । जायते । एकाम् । एव । यजेत । प्रगल्भ इति प्र – गल्भः । अस्य । जायते । अनादृत्येत्यना-दृत्य । तत्। द्वे इति । एव । यजेत । यज्ञमुखमिति यज्ञ – मुखम् । एव । ्रा ॥ । । । । पूर्वया । आलभत इत्या – लभते । यजते । उत्तरयेत्युत् – तरया । देवताः । एव । पूर्वया । अवरुन्ध इत्यव – रुन्धे । इन्द्रियम् । उत्तरयेत्युत् – तरया । देवलोकमिति देव – लोकम् । एव । 29 (50) 2.5.5.4 पूर्वयाऽभिजयति मनुष्यलोकमुत्तरया भूयसो यज्ञकतूनुपैत्येषा वै सुमना नामेष्टिर्यमद्येजानं पश्चाच्चन्द्रमा अभ्युदित्यस्मिन्नेवास्मै लोकेऽर्धुकं भवति दाक्षायण यज्ञेन स्वर्गकामो यजेत पूर्णमासे सं नयेन्-मैत्रावरुण्या ऽऽमिक्षया ऽमावास्यायां यजेत पूर्णमासे वै देवाना एं सुतस्तेषामतमधमासं प्रसुतस्तेषां मैत्रावरुणी वशाऽमावास्याया-मनूबन्ध्या यत् - [] 30

2.5.5.4 - Padam पूर्वया । अभिजयतीत्यभि – जयति । मनुष्यलोकमिति मनुष्य – लोकम् । उत्तरयेत्युत् – तरया । भूयसः । यज्ञक्रतूनिति यज्ञ – क्रतून् । उपति । एति । एषा । वै । सुमना इति सु – मनाः । । । नाम । इष्टिः । यम् । अद्य । ईजानम् । पश्चात् । चन्द्रमाः । अभीति । उदेतीत्युत् – एति । अस्मिन्न् । एव । अस्मै । लोके । अर्धुकम् । भवति । दाक्षायणयज्ञॆनेति दाक्षायण – यज्ञॆन । सुवर्गकाम इति सुवर्ग – कामः । यजॆत । पूर्णमास इति पूर्ण – मासॆ । समिति । नयेत् । मैत्रावरुण्येति मैत्रा – वरुण्या । आमिक्षया । अमावास्यायामित्यमा – वास्यायाम् । यजॆत । पूर्णमास इति — । अर्धमासमित्यर्ध – मासम् । प्रसुत इति प्र – सुतः । तेषाम् । मैत्रावरुणीति मैत्रा – वरुणी । वशा ।

अमावास्यायामित्यमा – वास्यायाम् । अनूबन्ध्येत्यन् – बन्ध्या । यत् । 30 (50) 2.5.5.5 II पूर्वेद्यु र्यजते वेदिमेव तत् करोति यद् वथ्सानपाकरोति सदोहविर्धाने एव सं मिनोति यद्यजते देवैरेव सुत्या एं सं पादयति स एतमर्थमास्य सधमादं देवैः सोमं पिबति यन्-मैत्रावरुण्या ा । । । । । । । । ऽऽमिक्षया ऽमावास्यायां यजते यैवासौ देवानां वज्ञाऽनूबन्ध्या सो एवैषैतस्य साक्षाद्वा एष देवानभ्यारोहित य एषां यज्ञ – [] 31 2.5.5.5 - Padam पूर्वेद्युः । यजते । वेदिंम् । एव । तत् । करोति । यत् । वथ्सान् । अपाकरोतीत्यप – आकरोति । सदोहविर्धाने इति सदः–हविर्धाने । एव । समिति । मिनोति । यत् । यजते । देवैः । एव । सुत्याम् । समिति । पादयति । सः । एतम् । अर्धमासमित्यर्ध – मासम् । । सधमादमिति सध – मादम् । देवैः । सोमम् । पिबति । यत् । मैत्रावरुण्येति मैत्रा – वरुण्या । आमिक्षया ।

अमावास्यायामित्यमा – वास्यायाम् । यजते । या । एव । असौ । । देवानाम् । वशा । अनूबन्ध्यत्यनु – बन्ध्या । सो इति । एव । एषा । एतस्य । साक्षादिति स – अक्षात् । वै । एषः । देवान् । । अभ्यारोहतीत्यभि – आरोहति । यः । एषाम् । यज्ञम् । 31 (50)

2.5.5.6

—मभ्यारोहित यथा खलुवै श्रेयानभ्यारूढः कामयते तथा करोति
— यद्यविवध्यित पापीयान् भवित यदि नाविवध्यित सदृङ् व्यावृत्काम
— एतेन यज्ञेन यजेत क्षुरपविर्ह्योष यज्ञस्ताजक् पुण्यो वा भवित प्र वा
— मीयते तस्यैतद्व्रतं नानृतं वदेन्न मां समञ्नीयान्न स्त्रयमुपेयान्नास्य
— पल्पूलनेन वासः पल्पूलयेयु ()—रेतिद्धि देवाः सर्वं न कुर्वन्ति । 32

अवविध्यतीत्यव – विध्यति । सदृङ्किति स – दृङ् । व्यावृत्काम इति व्यावृत् – कामः । एतेन । यज्ञेन । यजेत । क्षुरपविरिति क्षुर – पविः । हि । एषः । यज्ञः । ताजक् । पुण्यः । वा । भवति । प्रेति । वा । मीयते । तस्य । एतत् । व्रतम् । न । अनृतम् । वदेत् । न । मा एसम् । अञ्नीयात् । न । स्त्रियम् । उपेति । इयात् । न । अस्य । पल्पूलनेन । वासः । पल्पूलयेयुः () । एतत् । हि । देवाः । ॥ सर्वम् । न । कुर्वन्ति । **32 (56)** *(चन्द्रमा –द्वे –देवलोकमेव –* यद्- यज्ञं- पंल्पूलयेयुः -षट् चं) (A5) 2.5.6.1 एष वै देवरथो यद्-दर्शपूर्णमासौ यो दर् शपूर्णमासाविष्ट्वा सोमेन । यजते रथस्पष्ट एवावसाने वरे देवानामव स्यत्येतानि वा अङ्गापरूं पृषि संवथ्सरस्य यद्दर्शपूर्णमासौ य एवं विद्वान् दर्शपूर्णमासौ यजते-्रङ्गापरू ७ष्येव संवथ्सरस्य प्रति दधात्ये ते वै संवथ्सरस्य

```
चक्ष्मषी यद्दर्शपूर्णमासौ य एवं विद्वान् दर्शपूर्णमासौ
यजते ताभ्यामेव स्वर्गं लोकमनु पश्य – [ ] 33
2.5.6.1 - Padam
एषः । वै । देवरथ इति देव – रथः । यत् ।
दर्.शपूर्णमासावितिं दर्.श – पूर्णमासौ । यः ।
दर्.शपूर्णमासावितिं दर्.श – पूर्णमासौ । इष्ट्वा । सोमेन ।
। । । । । । । । । । यजते । रथस्पष्ट इति रथ – स्पष्टे । एव । अवसान इत्यव–साने ।
॥ ॥ ।
वरे । देवानाम् । अवेति । स्यति । एतानि । वै ।
॥ । ।
अङ्गापरूर्षीत्यङ्गा – परूर्षि । संवथ्सरस्येति सं – वथ्सरस्य ।
यत् । दर्.शपूर्णमासाविति दर्,श-पूर्णमासौ । यः । एवम् । विद्वान् ।
दर्.शपूर्णमासाविति दर्.श – पूर्णमासौ । यजते ।
अङ्गापरूर्षीत्यङ्गा - परूर्षि । एव । सँवथ्सरस्यति
सं - वथ्सरस्य । प्रतीति । दधाति । एते इति । वै ।
संवथ्सरस्यति सं – वथ्सरस्य । चक्षुषी इति । यत् ।
```

दर्.शपूर्णमासाविति दर्.श – पूर्णमासौ । यः । एवम् । विद्वान् । दर्.शपूर्णमासाविति दर्.श – पूर्णमासौ । यजते । ताभ्याम् । एव । सुवर्गमिति सुवः – गम् । लोकम् । अन्विति । पश्यति । 33 (50)

2.5.6.2

-त्येषा वै देवानां विक्रान्ति र्यद्-दर्शपूर्णमासौ य एवं विद्वान् दर्शपूर्णमासौ यजते देवानामेव विक्रान्तिमनु विक्रमत एष वै देवयानः पन्था यद्-दर्शपूर्णमासौ य एवं विद्वान् दर्शपूर्णमासौ व एवं विद्वान् दर्शपूर्णमासौ य उत्ते यावेव देवाना ए हरी ताभ्या – [] 34

2.5.6.2 - Padam

एषा । वै । देवानाम् । विक्रान्तिरिति वि – क्रान्तिः । यत् । दर्.शपूर्णमासाविति दर्.श – पूर्णमासौ । यः । एवम् । विद्वान् । दर्.शपूर्णमासाविति दर्.श – पूर्णमासौ । यः । एवम् । विद्वान् । दर्.शपूर्णमासाविति दर्.श – पूर्णमासौ । यजते । देवानाम् । एव । न । । । । विक्रान्तिमिति वि – क्रान्तिम् । अनु । वीति । क्रमते । एषः । वै ।

देवयान इति देव – यानः । पन्थाः । यत् । दर्.शपूर्णमासाविति दर्.श – पूर्णमासौ । यः । एवम् । विद्वान् । दर्.शपूर्णमासाविति दर्.श – पूर्णमासौ । यजते । यः । एव । देवयान इति देव-यानः । पन्थाः । तम् । समारोहतीति सं – आरोहति । एतौ । वै । देवानाम् । हरी इति । यत् । दर्.शपूर्णमासाविति दर्.श – पूर्णमासौ । यः । एवम् । विद्वान् । दर्.शपूर्णमासाविति दर्.श – पूर्णमासौ । यजते । यौ । एव । देवानाम् । हरी इति । ताभ्याम् । 34 (50) **2.5.6.3** -मेवैभ्यो हव्यं वहत्येतद्दै देवानामास्यं यद्-दर्शपूर्णमासौ य एवं विद्वान् दर्शपूर्णमासौ यजते साक्षादेव देवानामास्ये जुहोत्येष वै । । । । । । हिवर्धानी यो दर्.शपूर्णमासयाजी सायंप्रातरग्निहोत्रं जुहोति यजते ्र दर्.शपूर्णमासा-वहरह-हिविधीनिनां सुतो य एवं वैद्वान् दर्शपूर्णमासौ यजते हिवधान्यस्मीति सर्वमेवास्य बर्हिष्यं दत्तं भवति देवावा अहं - [] 35

2.5.6.3 - Padam

एव । एभ्यः । हव्यम् । वहति । एतत् । वै । देवानाम् । आस्यम् । यत् । दर्. रापूर्णमासाविति दर्. रा-पूर्णमासौ । यः । एवम् । विद्वान् । दर्.शपूर्णमासाविति दर्.श – पूर्णमासौ । यजते । साक्षादिति ॥ ॥ स – अक्षात्। एव। देवानाम्। आस्ये। जुहोति। एषः। वै। हविर्धानीति हविः – धानी । यः । दर्.शपूर्णमासयाजीति दर्.शपूर्णमास – याजी । सायंप्रांतरिते सायं – प्रातः । अग्निहोत्रमित्यग्नि – होत्रम् । जुहोति । यजते । दर्.शपूर्णमासाविति दर्.श – पूर्णमासौ । अहरहरित्यहः – अहः । । हविर्धानिनामिति हविः – धानिनाम् । सुतः । यः । एवम् । विद्वान् । दर्.शपूर्णमासाविति दर्.श - पूर्णमासौ । यजते । हविर्धानीति हविः – धानी । अस्मि । इति । सर्वम् । एव । अस्य । बर्हिष्यम् । दत्तम् । भवति । देवाः । वै । अहः । **35 (50)**

2.5.6.4

2.5.6.4 - Padam

पद पाठे (वाक्य सहित) – द्वितीयकाण्डे – पञ्चमः प्रश्नः रात्रयः । पत्नयः । आसन्न् । तासाम् । अमावास्यामित्यमा-वास्याम् । च। पौर्णमासीमिति पौर्ण-मासीम्। च। न। उपेति। ऐत् । 36 (50) **2.5.6.5** ते एनमभि समनहोतां तं यक्ष्म आर्च्छद्-राजानं यक्ष्म आरदिति तद्-राजयक्ष्मस्य जन्म यत् पापीयानभवत् तत् पापयक्ष्मस्य यज्जायाभ्यामविन्दत् तज्जायेन्यस्य य एवमॆतेषां यक्ष्माणां जन्म वेद नैनमेते यक्ष्माविन्दन्ति स एते एव नमस्यनुपाधावत् ते अब्रूतां वरं वृणावहा आवं देवानां भागधे असावा - [] 37 2.5.6.5 - Padam ते इति । एनम् । अभि । समिति । अनह्येताम् । तम् । यक्ष्मः । आर्च्छत् । राजानम् । यक्ष्मः । आरत् । इति । तत् । राजयक्ष्मस्येति राज – यक्ष्मस्य । जन्म । यत् । पापीयान् । अभवत् । तत् । पापयक्ष्मस्येति पाप – यक्ष्मस्य । यत् । जायाभ्याम् । अविन्दत् । तत् । जायेन्यस्य । यः । एवम् । एतेषाम् । यक्ष्माणाम् । जन्मं ।

```
पद पाठे (वाक्य सहित) – द्वितीयकाण्डे – पञ्चमः प्रश्नः
```

वेद । न । एनम् । एते । यक्ष्माः । विन्दन्ति । सः । एते इति । एव । नमस्यत्र् । उपेति । अधावत् । ते इति । अब्रूताम् । वरम् । नमस्यत्र् । अवम् । देवानाम् । भागधे इति भाग – धे ।

असाव। 37 (50)

2.5.6.6

-वदिध देवा इंज्यान्ता इति तस्माथ् सदृशीनां रात्रीणाममावास्यायां च पौर्णमास्यां च देवा इंज्यन्त एते हि देवानां भागधे भागधा अस्मै मनुष्या भवन्ति य एवं वद भूतानि क्षुधमघनन्थ् सद्यो मनुष्या अर्धमासे देवा मासि पितरः संवथ्सरे वनस्पतय-स्तस्मा-दहरहमनुष्या अश्वनमिच्छन्ते ऽर्धमासे देवा इंज्यन्ते मासि पितृभ्यः क्रियते
साँवथ्सरे वनस्पतयः फलं () गृह्णन्ति य एवं वद हन्ति क्षुधं
भातृव्यं। 38

2.5.6.6 - Padam

आवत् । अधीति । देवाः । इज्यान्तै । इति । तस्मात् । सदृशीनाम् । – । – । – । रात्रीणाम् । अमावास्यायामित्यमा – वास्यायाम् । च ।

```
पौर्णमास्यामिति पौर्ण-मास्याम् । च । देवाः । इज्यन्ते । एते इति ।
हि । देवानाम् । भागधे इति भाग – धे । भागधा इति भाग – धाः ।
अस्मै । मनुष्याः । भवन्ति । यः । एवम् । वेद । भूतानि । क्षुधम् ।
अघ्नन्न् । सद्यः । मनुष्याः । अर्धमास इत्यर्ध – मासॆ ।
देवाः । मासि । पितरः । संवथ्सर इति सं – वथ्सरे ।
वनस्पतयः । तस्मात् । अहरहरित्यहः – अहः । मनुष्याः ।
अशनम् । इच्छन्ते । अर्धमास इत्यर्ध – मासे । देवाः । इज्यन्ते ।
मासि । पितृभ्य इति पितृ – भ्यः । क्रियते । संवथ्सर इति
सं – वथ्सरे । वनस्पतयः । फलम् () । गृह्णन्ति ।
यः । एवम् । वेद । हन्ति । क्षुधम् । भ्रातृव्यम् । 38 (57)
(पञ्यति – ताभ्या –महं – रै – दसाव – फल्
सप्त च) (A6)
```

2.5.7.1 देवा वै नर्चि न यजुष्यश्रयन्त ते सामन्नेवाश्रयन्त हिं करोति सामैवाकर्हिं करोतियत्रैवदेवा अश्रयन्त तत एवैनान् प्रयुङ्के हिं करोति वाच एवैष योगो हिं करोति प्रजा ऐव तद्-यजमानः स्जते त्रिः प्रथमामन्वाह त्रिरुत्तमां यज्ञस्यैव तद्वर्.स - [] 39 2.5.7.1 - Padam देवाः । वै । न । ऋचि । न । यजुषि । अश्रयन्त । ते । सामन्न् । एव । अश्रयन्त । हिम् । करोति । साम । एव । अकः । हिम् । करोति । यत्र । एव । देवाः । अश्रयन्त । ततः । एव । एनान् । प्रेति । युङ्के । हिम् । करोति । वाचः । एव । एषः । योगः । हिम् । करोति । प्रजा इति प्र – जाः । एव । तत् । यजमानः । सृजतॆ । त्रिः । प्रथमाम् । अन्विति । आह । त्रिः । उत्तमामित्युत् – तमाम् । यज्ञस्य । एव । तत् । बर्.सम् । 39 (50)

2.5.7.2 नहात्यप्रस्र[्]साय संततमन्वाह प्राणानामन्नाद्यस्य संतत्या अथो रक्षसामपहत्यै राथंतरीं प्रथमामन्वाह राथंतरो वा अयं लोक इममेव लोकमभि जयति त्रिर्वि गृह्णाति त्रयं इमे लोका इमानेव लोकानभि । । । । । । जयित बार्.हतीमुत्तमा-मन्वाह बार्हतो वा असौ लोकोऽमुमेव लोकमभि जयति प्र वो - [] 40 2.5.7.2 - Padam नहाति । अप्रस्र ्सायेत्यप्रं – स्र ्साय । संततमिति सं – ततम् । अन्विति । आह । प्राणानामिति प्र – अनानाम् । अन्नाद्यस्यत्यन्न – अद्यस्य । संतत्या इति सं – तत्यै । अथो इति । रक्षसाम् । अपहत्या इत्यपं – हत्यै । राथन्तरीमिति राथं – तरीम् । प्रथमाम् । अन्विति । आह । राथन्तर इति राथं-तरः । वै । अयम् । लोकः । इमम् । एव । लोकम् । अभीति । जयति । त्रिः । वीति । गृह्णाति । त्रयः । इमे । लोकाः । इमान् । एव । लोकान् । अभीति । जयति । बार्.हतीम् । उत्तमामित्युत् – तमाम् । अन्विति । आह ।

बार्.हतः । वै । असौ । लोकः । अमुम् । एव । लोकम् । अभीति । जयति । प्रेति । वः । 40 (50)

<u>2.5.7.3</u>

वाजा इत्यनिरुक्तां प्राजापत्यामन्वाह यज्ञो वै प्रजापतिर्यज्ञमेव

प्रजापतिमा रभते प्रवो वाजा इत्यन्वाहान्नं वै वाजोऽन्नमेवाव रुन्धे

प्रवो वाजा इत्यान्वाह तस्मात् प्राचीन ए रेतो धीयतेऽग्न आ याहि

वीतय इत्याह तस्मात्प्रतीचीः प्रजा जायन्ते प्रवो वाजा – [] 41

2.5.7.3 - Padam

वाजाः । इति । अनिरुक्तामित्यनिः – उक्ताम् । प्राजापत्यामिति

प्राजा – पत्याम् । अन्विति । आह । यज्ञः । वै । प्रजापतिरिति

प्रजा – पतिः । यज्ञम् । एव । प्रजापतिमिति प्रजा–पतिम् । एति ।

रभते । प्रेति । वः । वाजाः । इति । अन्विति । आह । अन्नम् । वै ।

एति । याहि । वीतयें । इति । आह । तस्मात् । प्रतीचीः । — — — — — ॥
प्रजा इति प्र — जाः । जायन्ते । प्रेति । वः । वाजाः । 41 (50)

<u>2.5.7.4</u>

इत्यन्वाह मासा वै वाजा अर्धमासा अभिद्यंवो देवा हिवष्मन्तो गौर्धृताची यज्ञो देवाञ्जिगाति यजमानः सुम्नयु-रिदमसीदमसीत्येव यज्ञस्य प्रियं धामाव रुन्धे यं कामयेत सर्वमायुरियादिति प्र वो वाजा इति तस्यानूच्याग्न आ याहि वीतय इति संततमुत्तर-मर्धर्चमा लभेत - [] 42

2.5.7.4 - Padam

```
पद पाठे (वाक्य सहित) – द्वितीयकाण्डे – पञ्चमः प्रश्नः
```

2.5.7.5

प्राणेनैवास्यापानं दाधार सर्वमायुरित यो वा अरिल्ण सामिधेनीनां विदारलावेव भ्रातृत्यं कुरुतेऽर्धर्चौ सं दधात्येष वा अरिलः सामिधेनीनां य एवं विदारलावेव भ्रातृत्यं कुरुत ऋषेर्ऋषेवां एता निर्मिता यथ् सामिधेन्यस्ता यदसं युक्ताः स्युः प्रजया पशुभि र्जमानस्य वि तिष्ठेरत्रर्धर्चौ सं दधाति सं () युनक्त्येवैनास्ता अस्मै संयुक्ता अवरुद्धाः सर्वामाशिषं दुहे । 43

2.5.7.5 - Padam

प्राणेनेति प्र – अनेन । एव । अस्य । अपानमित्यप – अनम् । दाधार । सर्वम् । आयुः । एति । यः । वै । अरिलम् । सामिधेनीनामिति सां – इधेनीनाम् । वेद । अरिलौ । एव । --- । प्रातृव्यम् । कुरुते । अर्धर्चावित्यर्ध – ऋचौ । समिति ।

दधाति । एषः । वै । अरिलः । सामिधनीनामिति सां – इधनीनाम् । यः । एवम् । वेदं । अरत्नौ । एव । भ्रातृव्यम् । कुरुते । ऋषर् ऋषरित्यृषः – ऋषः। वै। एताः। निर्मिता इति निः–मिताः। यत्। सामिधेन्य इति सां – इधेन्यः। ताः। यत्। असंयुक्ता इत्यसं – युक्ताः । स्युः । प्रजयति प्र – जया । पशुभिरिति पशु – भिः । यजमानस्य । वीति । तिष्ठेरन्न । अर्धर्चावित्यर्ध – ऋचौ । समिति । दधाति । समिति () । युनिक । एव । एनाः । ताः । अस्मै । संयुक्ता इति सं – युक्ताः । अवरुद्धा ः ॥ ॥ ॥ ॥ इत्यव – रुद्धाः । सर्वाम् । आशिषमित्या – शिषम् । दुह्रे । 43 (60) (बर्स – वा – जायन्ते प्रवा वाजा – लभेत – दधाति सं – दशं च) (A7) 2.5.8.1 अयंज्ञो वा एष योऽसामाऽग्न आ याहि वीतय इत्याह रथंतरस्यैष वर्णस्तं त्वा समिद्धिरङ्गिर इत्याह वामदेव्यस्यैष वर्णो बृहदग्ने

2.5.8.1 - Padam

अयज्ञः । वै । एषः । यः । असामा । अग्ने । एति । याहि । वीतये ।
इति । आह । रथन्तरस्येति रथं – तरस्य । एषः । वर्णः । तम् । त्वा ।
समिद्धिरिति समित् – भिः । अङ्गरः । इति । आह ।
वामदेव्यस्येति वाम – देव्यस्य । एषः । वर्णः । बृहत् । अग्ने ।
स्वीर्यमिति सु – वीर्यम् । इति । आह । बृहतः । एषः । वर्णः ।
यत् । एतम् । तृचम् । अन्वाहेत्यनु – आह । यज्ञम् । एव । तत् ।
सामन्वन्तमिति सामन्न् – वन्तम् । करोति । अग्निः । अमुष्मिन्न् ।
लोके । आसीत् । आदित्यः । अस्मिन्न् । तौ । इमौ । लोकौ ।

""
अज्ञान्तौ । 44 (50)

2.5.8.2

वास्तां ते देवा अब्रुवन्नेतिमौ वि पर्यूहामेत्यग्न आ याहि वीतय

इत्यस्मिन् लाकेऽग्निमदधु बृहदग्ने सुवीर्यमित्यमुष्मिन्
लाके आदित्यं तता वा इमौ लाकावशाम्यतां यदेवमन्वाहानयो

लाकियोः शान्त्यै शाम्यताऽस्मा इमौ लोकौ य एवं वेद पञ्चदश
सामिधेनीरन्वाह पञ्चदश – [] 45

2.5.8.2 - Padam

सामिधेनीरिति सां — इधेनीः । अन्विति । आह । — । — । पञ्चदर्शेति पञ्च — दश । 45 (50)

2.5.8.3

2.5.8.3 - Padam

वै। अर्धमासस्यत्यर्ध – मासस्य। रात्रयः। अर्धमासञ्चा – – – । । साँवथ्सर इति सां – वथ्सरः। आप्यते। । । तासाम्। त्रीणि। च। ञ्ञातानि। षष्टिः। च। अक्षराणि। तावतीः। साँवथ्सरस्यति सां – वथ्सरस्य। रात्रयः। अक्षरञ्ज इत्यक्षर–ञः। एव। साँवथ्सरमिति सां – वथ्सरम्। आप्नोति।

नृमेध इति नृ – मेधः । च । परुच्छेपः । च । ब्रह्मवाद्यमिति

ब्रह्म – वाद्यम् । अवदेताम् । अस्मिन्न् । दारौ । आर्द्रं । अग्निम् ।

जनयाव । यतरः । नौ । ब्रह्मीयाम् । इति । नृमेध इति नृ – मेधः ।
अभीति । अवदत् । सः । धूमम् । अजनयत् । परुच्छेपः ।

अभीति । अवदत् । सः । अग्निम् । अजनयत् । ऋषे । इति ।
अब्रवीत् । 46 (50)

2.5.8.4

2.5.8.4 - Padam

यथ् । समावत् । विद्व । कथा । त्वम् । अग्निम् । अर्जीजनः । न । । ॥ अहम् । इति । सामिधॆनीनामिति सां — इधॆनीनाम् । एव । अहम् ।

वर्णम् । वेद । इति । अब्रवीत् । यत् । घृतवदिति घृत-वत् । पदम् । अनुच्यत इत्यंनु – उच्यते । सः । आसाम् । वर्णः । तम् । त्वा । समिद्धिरितिं समित् – भिः । अङ्गिरः । इति । आह । सामिधेनीष्विति सां – इधेनीषु । एव । तत् । ज्योतिः । जनयति । स्त्रियः । तेन । यत् । ऋचः । स्त्रियः । तेन । यत् । गायत्रियः । वृषण्वतीमिति वृषण् – वतीम् । अन्विति । आह । 47 (50) 2.5.8.5 तेन पु ७ स्वतीस्तेन सेन्द्रास्तेन मिथुना अग्निर्देवानां दूत आसींदुशना काव्योऽस्राणां तौ प्रजापतिं प्रश्नमैता ए स प्रजापतिरग्निं दूतं ुं वृणीमह इत्यभि पर्यावर्तत ततो देवा अभवन् पराऽसुरा यस्यैवं वदुषोऽग्निं दूतं वृणीमह इत्यन्वाह भवत्यात्मना पराऽस्य भ्रातृव्यो भवत्यध्वरवतीमन्वाह भ्रातृव्यमेवैतया - [] 48

2.5.8.5 - Padam तेन । पु⊌स्वतीः । तेन । सेन्द्रा इति स – इन्द्राः । तेन । मिथुनाः । अग्निः । देवानाम् । दूतः । आसीत् । उञ्चाना । काव्यः । अस्राणाम् । तौ । प्रजापतिमिति प्रजा – पतिम् । प्रश्नम् । ऐताम् । सः । प्रजापतिरितिं प्रजा – पतिः । अग्निम् । दूतम् । वृणीमहे । इति । अभीति । पर्यावर्ततेति परि – आवर्तत । ततः । देवाः । । । । । । । । अभवन्न् । परेति । असुराः । यस्य । एवम् । विदुषः । अग्निम् । दूतम् । वृणीमहे । इति । अन्वाहेत्यनु – आहं । भवति । आत्मना । परेति । अस्य । भ्रातृव्यः । भवति । अध्वरवतीमित्यध्वर – वतीम् । अन्वति । आह । भ्रातृव्यम् । एव । एतया । 48 (50) 2.5.8.6 ध्वरति शोचिष्केशस्तमीमह इत्याह पवित्रमेवैतद्-यजमानमेवैतया पवयति समिद्धो अग्न आहुतत्याह परिधिमैवैतं परि दधात्यस्कन्दाय यदत ऊर्ध्वमभ्यादध्याद्यथा बहिः परिधि स्कन्दित तादृगेव तत् त्रयो

```
पद पाठे (वाक्य सहित) – द्वितीयकाण्डे – पञ्चमः प्रश्नः
```

2.5.8.6 - Padam

ध्वरति । शोचिष्केश इति शोचिः – केशः । तम् । ईमहे । इति । आह । पवित्रम् । एव । एतत् । यजमानम् । एव । एतया । पवयति । समिद्ध इति सं – इद्धः । अग्ने । आहुतत्या – हुत । इति । आह । परिधिमितिं परि – धिम् । एव । एतम् । परीतिं । दधाति । अस्कन्दाय । यत् । अतः । ऊर्ध्वम् । अभ्यादध्यादित्यभि – आदध्यात् । यथा । बहिः परिधीति बिहः - परिधि । स्कन्दिति । तादृक् । एव । तत् । त्रयः । वै । अग्नयः । हव्यवाहन इति हव्य – वाहनः । देवानाम् । कव्यवाहन इति कव्य – वाहनः । पितृणाम् । सहरक्षा इति सह – रक्षाः । असुराणाम् । ते । एतर्.हि । एति । ञार्यसन्ते । माम् । वरिष्यते ।

माम् । 49 (50)

2.5.8.7 । । । । -मिति वृणीध्वं हव्यवाहनमित्याह य एव देवानां तं वृणीत आर्.षेयं वृणीते बन्धोरेव नैत्यथो संतत्यै परस्तादर्वाचो वृणीते ॥ । । ॥ । । तस्मात् परस्तादर्वाञ्चो मनुष्यान् पितरोऽनु प्र पिपते । **50** 2.5.8.7 - Padam इति । वृणीध्वम् । हव्यवाहनमिति हव्य – वाहनम् । इति । आह । यः । एव । देवानाम् । तम् । वृणीते । आर्षेयम् । वृणीते । बन्धोः । एव । न । एति । अथो इति । संतत्या इति सं – तत्यै । परस्तात् । । ॥ ॥ । । अर्वाचः । वृणीतॆ । तस्मात् । परस्तात् । अर्वाञ्चः । मनुष्यान् । पितरः । अनु । प्रेति । पिपते । **50 (29)** । (अञ्चान्ता – वाह पञ्चदञा – ब्रवी – दन्वाहै – तया – वरिष्यते मा – मॆकान्नत्रिं्शच्चं) (A8) <u>.5.9.1</u> ा । । । । अग्ने महां असीत्याह महान् होष यदग्नि ब्राह्मणेत्याह ब्राह्मणो होष

2.5.9.1 - Padam

अग्ने । महान् । असि । इति । आह । महान् । हि । एषः । यत् । अग्निः । ब्राह्मण । इति । आह । ब्राह्मणः । हि । एषः । भारत । इति । आह । एषः । हि । देवेभ्यः । हव्यम् । भरति । देवेद्ध इति देव – इद्धः । इति । आह । देवाः । हि । एतम् । ऐन्धत । मन्विद्ध इति मनु – इद्धः । इति । आह । मनुः । हि । एतम् । उत्तर इत्युत् – तरः । देवेभ्यः । ऐन्ध्य । ऋषिष्टुत इत्यृषि – स्तुतः । इति । आह । ऋषयः । हि । एतम् । अस्तुवन्न् । विप्रानुमदित इति विप्र – अनुमदितः । इति । आह । 51 (50)

2.5.9.2

विप्रा होते यच्छुश्रुवाण्सः कविशस्त इत्याह कवयो होते । । । यच्छुश्रुवाण्सो ब्रह्मसण्शित इत्याह ब्रह्मसण्शितो होष घृताहवन । । इत्याह घृताहुतिर्ह्यस्य प्रियतमा प्रणीर्यज्ञानामित्याह प्रणीर्ह्येष यज्ञानाण्

रथीरध्वराणामित्याहैष हि देवरथोऽतूर्ती होतेत्याह न ह्यंतं

कश्चन - [] 52

2.5.9.2 - Padam

विप्राः । हि । एते । यत् । शुश्रुवा एसः । कविशस्त इति कवि – शस्तः । इति । आह । कवयः । हि । एते । यत् । शुश्रवार्सः । ब्रह्मसर्शित इति ब्रह्म – सर्शितः । इति । आह । ब्रह्मस्थित इति ब्रह्म – स्थिताः । हि । एषः । घृताहवन इति घृत – आहवनः । इति । आह । घृताहुतिरिति घृत – आहुतिः । हि । अस्य । प्रियतमितं प्रिय – तमा । प्रणीरितं प्र – नीः । यज्ञानाम् । इति । आह । प्रणीरिति प्र-नीः । हि । एषः । यज्ञानाम् । रथीः । अध्वराणाम् । इति । आह । एषः । हि । विषय इति देव – रथः । अतूर्तः । होता । इति । आह । न । हि । एतम् । कः । चन । 52 (50)

2.5.9.3

तरित तूर्णि ईव्यवाडित्याह सर्व ७ होष तरत्यास्पात्रं

जुहूर्देवानामित्याह जुहूर्ह्येष देवानां चमसो देवपान इत्याह चमसो होष

देवपानोऽरा ७ इवाग्ने नेमिर्देवा ७ स्त्वं परिभूरसीत्याह देवान् होष

परिभूर्यद् – ब्रूयादा वह देवान् देवयते यजमानायति

भात्व्यमस्मै – [] 53

- ` -- - - - - ` ` ` -- ; असि । इति । आह । देवान् । हि । एषः । परिभूरिति परि – भूः । - -

अरान् । इव । अग्ने । नेमिः । देवान् । त्वम् । परिभूरिति परि-भूः ।

2.5.9.4
जनयेदा वह देवान् यजमानायेत्याह यजमानमेवैतेन
वर्धयत्यग्निमग्न आ वह सोममा वहेत्याह देवता एव तद्—
यथापूर्वमुप ह्रयत आ चाग्ने देवान् वह सुयजा च यज जातवेद
इत्याहाग्निमेव तथ् स७ श्यति सोऽस्य स७शितो देवेभ्यो हव्यं
वहत्यग्नि हॅिते — [] 54

2.5.9.4 - Padam

जनयेत् । एति । वह । देवान् । यजमानाय । इति । आह ।

यजमानम् । एव । एतेन । वर्धयिति । अग्निम् । अग्ने । एति । वह ।

सोमम् । एति । वह । इति । आह । देवताः । एव । तत् ।

यथापूर्वमिति यथा – पूर्वम् । उपेति । ह्वयते । एति । च । अग्ने ।

देवान् । वह । सुयजेति सु – यजा । च । यज । जातवेद इति

जात–वेदः । इति । आह । अग्निम् । एव । तत् । समिति । ञ्यति ।

सः । अस्य । सं्शित इति सं – ज्ञितः । देवेभ्यः । ह्व्यम् ।

वहति । अग्नः । होता । 54 (50)

2.5.9.5 -त्याहाग्निर्वै देवाना ्र होता य एव देवाना ्र होता तं वृणीतेस्मो वयमित्याहाऽऽत्मानमेव सत्त्वं गमयति साधु ते यजमान देवतेत्याहाऽऽशिषमेवैतामा शास्ते यद्ब्रूयाद्-योऽग्नि ए होतारमवृथा इत्यग्निनोभयतो यजमानं परि गृह्णीयात् प्रमायुकः स्याद्-यजमानदेवत्या वै जुहूर्भातृव्य देवत्योपभृद् - [] 55 2.5.9.5 - Padam । ॥ ॥ इति । आह । अग्निः । वै । देवानाम् । होता । यः । एव । देवानाम् । होता । तम् । वृणीते । स्मः । वयम् । इति । आह । आत्मानम् । एव । सत्त्वमिति सत् – त्वम् । गमयति । साधु । ते । यजमान । देवता । इति । आह । आशिषमित्या – शिषम् । एव । एताम् । एति । शास्ते । यत् । ब्रूयात् । यः । अग्निम् । होतारम् । अवृथाः । इति । अग्निना । उभयतः । यजमानम् । परीति । गृह्णीयात् । प्रमायुक इति प्र – मायुकः । स्यात् ।

यजमानदेवत्येति यजमान – देवत्या । वै । जुहूः ।

भातृव्यदेवत्येति भ्रातृव्य – देवत्या । उपभृदित्युप – भृत् । 55 (50)

2.5.9.6

यद्–द्वे इव ब्रूयाद् भ्रातृव्यमस्मै जनयेद् घृतवतीमध्वर्यो

सुचमाऽस्यस्वेत्याह यजमान मेवैतेन वर्धयित देवायुविमत्याह देवान्

होषाऽवित विश्ववारामित्याह विश्व होषाऽवतीडामहै देवा ह्

॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ इंडेन्यान्नमस्याम नमस्यान् यजाम यज्ञियानित्याहमनुष्या वा ईडेन्याः

पितरों नमस्यां देवा यज्ञियां देवता एव () तद्-यथाभागं

्। यजिति । **56**

2.5.9.6 - Padam

यत्। द्वे इति । इव । ब्रूयात् । भ्रातृव्यम् । अस्मै । जनयत् ।

घृतवतीमिति घृत – वतीम् । अध्वर्यो इति । स्रुचम् । एति ।

अस्यस्व । इति । आह । यजमानम् । एव । एतेन । वर्धयति ।

देवायुवमिति देव – युवम् । इति । आह । देवान् । हि । एषा ।

जवति । विश्ववारामिति विश्व–वाराम् । इति । आह । विश्वम् । हि ।

```
पद पाठे (वाक्य सहित) – द्वितीयकाण्डे – पञ्चमः प्रश्नः
```

एषा । अवति । ईडामहै । देवान् । ईडेन्यान् । नमस्याम । नमस्यान् । यजाम । यज्ञियान् । इति । आह । मनुष्याः । वै । ईडेन्याः । पितरः । नमस्याः । देवाः । यज्ञियाः । देवताः । एव () । तत् । यथाभागमिति यथा – भागम् । यजति । 56 (53) , (विप्रानुमदित इत्याह – चना – ऽस्मै – होतो – पभृद् – देवता एव – त्रीणि च) (A9)

2.5.10.1

त्री ७ स्तृचाननुं ब्रूयाद् – राजन्यस्य त्रयो वा अन्ये राजन्यात् पुरुषा ब्राह्मणो वैश्यः शूद्रस्तानेवास्मा अनुकान् करोति पञ्चदशानु ब्रूयाद्-राजन्यस्य पञ्चदशो वै राजन्यः स्व एवैन ७ स्तोमे प्रतिष्ठापयति त्रिष्टुभा परि दध्यादिन्द्रियं वै त्रिष्टुगिन्द्रियकामः खलु वै राजन्यो यजते त्रिष्टुभैवास्मां इन्द्रियं परि गृह्णाति यदि कामयेत [] 57

2.5.10.1 - Padam

त्रीन् । तृचान् । अन्विति । ब्रूयात् । राजन्यस्य । त्रयः । वै । अन्ये । .. राजन्यात् । पुरुषाः । ब्राह्मणः । वैश्यः । शूद्रः । तान् । एव ।

अस्मै । अनुकानित्यनु – कान् । करोति । पञ्चदरोति
पञ्च – द्रश । अन्विति । ब्रूयात् । राजन्यस्य । पञ्चदश इति
पञ्च–द्रशः । वै । राजन्यः । स्वे । एव । एनम् । स्तोमे । प्रतीति ।
स्थापयति । त्रिष्टुभा । परीति । दध्यात् । इन्द्रियम् । वै । त्रिष्टुक् ।
इन्द्रियकाम् इतीन्द्रिय – कामः । खलु । वै । राजन्यः । यजते ।
त्रिष्टुभा । एव । अस्मै । इन्द्रियम् । परीति । गृह्णाति । यदि ।
कामयैत । 57 (50)

2.5.10.2

ब्रह्मवर्चसमस्त्वित गायित्रया परि दध्याद् – ब्रह्मवर्चसं वै गायित्री । जब्रह्मवर्चसमेव भवित सप्तदशानु ब्रूयाद् – वैश्यस्य सप्तदशो वै वैश्यः स्व एवैन अस्तोमे प्रति ष्ठापयितजगत्या परि दध्याज्ञागता वै पश्वः पशुकामः खलु वै वैश्यो यजते जगत्यैवास्मै पशून् परि गृह्णात्ये कवि श्रातिष्ठा प्रतिष्ठाकामस्यै कवि श्राः स्तोमानां प्रतिष्ठा प्रतिष्ठित्यै – [] 58

```
2.5.10.2 - Padam
ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म-वर्चसम् । अस्तु । इति । गायत्रिया । परीति ।
दध्यात् । ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म – वर्चसम् । वै । गायत्री ।
ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म – वर्चसम्। एव। भवति।
सप्तदशॆति सप्त – दश । अन्विति । ब्रूयात् । वैश्यस्य ।
सप्तदश इति सप्त – दशः । वै । वैश्यः । स्वॆ । एव । एनम् ।
स्तोमे । प्रतीति । स्थापयति । जगत्या । परीति । दध्यात् । जागताः ।
वै। पशवः। पशुकाम इति पशु – कामः। खलु। वै। वैश्यः।
यजते । जगत्या । एव । अस्मै । पशून् । परीति । गृह्णाति ।
एकवि एशतिमित्येकं – वि एशतिम् । अन्विति । ब्रूयात् ।
प्रतिष्ठाकामस्येति प्रतिष्ठा – कामस्य । एकवि ७३ इत्येक – वि ७३ ।
स्तोमानाम् । प्रतिष्ठेति प्रति – स्था ।
प्रतिष्ठित्या इति प्रति – स्थित्यै । 58 (50)
```

2.5.10.3 चतुर्वि ्रातिमनु ब्रूयाद् - ब्रह्मवर्च स - कामस्य चतुर्वि ्रात्यक्षरा गायत्री गायत्री ब्रह्मवर्चसं गायत्रियैवास्मै ब्रह्मवर्चसमव रुन्धे त्रि एशतमनु ब्रूयादन्नकामस्य त्रि एशदक्षरा विराडनं विराड् द्वात्रिण्शदक्षरा उनुष्टुगनुष्टुप् छन्दसां प्रतिष्ठा प्रतिष्ठित्यै षट्त्रिण्शतमनु ब्रूयात् पशुकामस्य षट्त्रि एशदक्षरा बृहती बार्.हताः पशवो बृहत्यैवास्मै पशू – [] 59 2.5.10.3 - Padam चतुर्वि ्रातिमिति चतुः – वि ्रातिम् । अन्विति । ब्रूयात् । ब्रह्मवर्चसकामस्येति ब्रह्मवर्चस – कामस्य। चतुर्वि ्शत्यक्षरिति चतुर्वि ्शति – अक्षरा । गायत्री । गायत्री । ब्रह्मवर्चसमितिं ब्रह्म - वर्चसम् । गायत्रिया । एव । अस्मै । ब्रह्मवर्चसमितिं ब्रह्म – वर्चसम् । अवॆतिं । रुन्धॆ । त्रि৺्शतम् । अन्विति । ब्रूयात् । अन्नकामस्यॆत्यन्न – कामस्य ।

```
पद पाठे (वाक्य सहित) – द्वितीयकाण्डे – पञ्चमः प्रश्नः
```

त्रि एशदक्षरेति त्रि एशत् – अक्षरा । विराडिति वि – राट् । अन्नम् । । ॥ विराडिति वि – राट्। विराजॆति वि – राजा। एव। अस्मै। अन्नाद्यमित्यन्न – अद्यम् । अवेति । रुन्धे । द्वान्निर््शतम् । अन्विति । ब्रूयात् । प्रतिष्ठाकामस्येति प्रतिष्ठा – कामस्य । द्वात्रि रंशदक्षरेति द्वात्रिण्ञात् – अक्षरा । अनुष्टुगित्यनु – स्तुक् । अनुष्टुबित्यनु – स्तुप् । छन्दसाम् । प्रतिष्ठेति प्रति – स्था । प्रतिष्ठित्या इति प्रति – स्थित्यै । षट्त्रि ज्ञातमिति षट् – त्रि ज्ञातम् । अन्विति । ब्रूयात् । पशुकामस्यति पशु – कामस्य । षट्त्रिण्शदक्षरेति षट्त्रिण्शत् – अक्षरा । बृहती । बार्.हताः । पशवः । बृहत्या । एव । अस्मै । पशून् । 59 (50) <u>2.5.10.4</u> -नवं रुन्धे चतुंश्चत्वारि ्शतमनुं ब्रूयादिन्द्रियकामस्य चतुश्चत्वारि ्रादक्षरा त्रिष्टुगिन्द्रियं त्रिष्टुप् त्रिष्टुभैवास्मा इन्द्रियमव रुन्धे ऽष्टाचत्वारिण् शतमनु ब्रूयात् पशुकामस्याष्टाचत्वारिण्शदक्षरा

जगती जागताः पशवोजगत्यैवास्मै पशूनवं रुन्धे सर्वाणि छन्दा ७ स्यनु ब्रूयाद्-बहुयाजिनः सर्वाणि वा एतस्य छन्दा ७ स्य ा । । । । । । । । वरुधी । वरुधी । 60 2.5.10.4 - Padam अवति । रुन्धे । चतुंश्चत्वारिज्ञातमिति चतुः – चत्वारिज्ञातम् । अन्विति । ब्रूयात् । इन्द्रियकामस्यतीन्द्रिय – कामस्य । चतुश्चत्वारिण्शदक्षरिति चतुश्चत्वारिण्शत् – अक्षरा । त्रिष्टुक् । इन्द्रियम् । त्रिष्टुप् । त्रिष्टुभा । एव । अस्मै । इन्द्रियम् । अवेति । रुन्धे । अष्टाचत्वारि⊍्शतमित्यष्टा – चत्वारि⊍्शतम् । अन्विति । ब्रूयात् । पशुकामस्येति पशु – कामस्य । अष्टाचत्वारिज्ञदक्षरेत्यष्टाचत्वारिज्ञत् – अक्षरा । जगती । जागताः । पञ्चवः । जगत्या । एव । अस्मै । पञ्चन् । अवेति । रुन्धे । सर्वाणि । छन्दार्ंसि । अन्विति । ब्रूयात् । बहुयाजिन इति बहु – याजिनः । सर्वाणि । वै । एतस्यं । छन्दा एंसि ।

```
अवरुद्धानीत्यव – रुद्धानि । यः । बहुयाजीति बहु – याजी ।
अपरिमितमित्यपरि – मितम् । अन्विति । ब्रूयात् ।
अपरिमितस्येत्यपरि – मितस्य । अवरुध्या इत्यव – रुध्यै । 60 (47)
(कामयेंत – प्रतिष्ठित्यै – पशून्थ् – सप्तचंत्वारि एशच्च) (A10)
<u>2.5.11.1</u>
निवीतं मनुष्याणां प्राचीनावीतं पितृणामुपवीतं देवानामुपं व्ययते
देवलक्ष्ममेव तत् कुरुते तिष्ठन्नवाह तिष्ठन् ह्याश्रुततरं वदित
तिष्ठन्नन्वाह सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्या आसीनो यजत्यस्मिन्नेव
लोके प्रतितिष्ठति यत् क्रौञ्चमन्वाहाऽऽसुरं तद्-यन्मन्द्रं मानुषं
तद्यदन्तरा तथ् सदेवमन्तराऽनूच्यं सदेवत्वायं विद्वां स्तो वै – [ ] 61
2.5.11.1 - Padam
निवीतमिति नि – वीतम् । मनुष्याणाम् । प्राचीनावीतमिति
प्राचीन – आवीतम् । पितृणाम् । उपवीतमित्युपं – वीतम् ।
देवानाम् । उपेति । व्ययते । देवलक्ष्ममिति देव – लक्ष्मम् । एव ।
तत् । कुरुतॆ । तिष्ठञ् । अन्विति । आह । तिष्ठञ् । हि ।
```

पद पाठे (वाक्य सहित) – द्वितीयकाण्डे – पञ्चमः प्रश्नः

आश्रुततरमित्याश्रुत – तरम् । वदित । तिष्ठन्न् । अन्वित ।

आह । सुवर्गस्येति सुवः – गस्य । लोकस्य । अभिजित्या

इत्यभि – जित्यै । आसीनः । यजित । अस्मिन्न् । एव । लोके ।

प्रतीति । तिष्ठति । यत् । क्रौञ्चम् । अन्वाहेत्यनु – आहं । आसुरम् ।

तत् । यत् । मन्द्रम् । मानुषम् । तत् । यत् । अन्तरा । तत् ।

सदेविमिति स – देवम् । अन्तरा । अनूच्यमित्यनु – उच्यम् ।

सदेवत्वायेति सदेव – त्वाय । विद्वाण्सः । वै । 61 (50)

2.5.11.2

पुरा होतारोऽभूवन् तस्माद्-विधृता अध्वानोऽभूवन् न पन्थानः
समरुक्षन्नन्तर्वेद्यन्यः पादो भवति बहिर्वेद्यन्योऽथान्वाहाध्वनां विधृत्यै
पथामस्थ रोहायाथो भूतंचैव भविष्यच्चाव रुन्धेऽथो परिमितं
चैवापरिमितं चाव रुन्धेऽथो ग्राम्या ७ श्चैव पर्तृनारण्या ७ श्चाव
रुन्धेऽथो – [] 62

2.5.11.2 - Padam ______ । । । पुरा । होतारः । अभूवन्न् । तस्मात् । विधृता इति वि – धृताः । अध्वानः । अभूवत्र् । न । पन्थानः । समिति । अरुक्षत्र । अन्तर्वेदीत्यन्तः – वेदि । अन्यः । पादः । भवति । बहिर्वेदीति बहिः – वेदि । अन्यः । अर्थ । अन्विति । आह । अध्वनाम् । विधृत्या इति वि – धृत्यै । पथाम् । असं्रोहायेत्यसं – रोहाय । अथो इति । भूतम् । च । एव । भविष्यत् । च । अवैति । रुन्धे । अथो इति । परिमितमिति परि – मितम् । च । एव । अपरिमितमित्यपरि – मितम् । च । अवैति । रुन्धे । अथो इति । ग्राम्यान् । च । एव । पशून् । आरण्यान् । च । अवेति । रुन्धे । अथो इति । 62 (50) 2.5.11.3 देवलोकं चैव मनुष्य लोकं चाभि जयति देवा वै सामिधेनीरनूच्य यज्ञं नान्वपश्यन्थस प्रजापतिस्तूष्णी-माघारमा ऽघारयत् ततो वै देवा यज्ञमन्वपञ्यन् यत् तूष्णीमाघार-माघारयति यज्ञस्यानुख्यात्या

अथो सामिधेनीरेवाभ्य-नक्त्यलूक्षो भवति य एवं वैदाथो तर्पयत्येवैना-स्तृप्यति प्रजया पशुभि - [] 63 2.5.11.3 - Padam देवलोकमिति देव - लोकम्। च। एव। मनुष्यलोकमिति मनुष्य – लोकम् । च । अभीति । जयति । देवाः । वै । सामिधेनीरिति सां – इधेनीः । अनूच्येत्यंनु – उच्यं । यज्ञम् । न । अन्विति । अपश्यन्न् । सः । प्रजापतिरिति प्रजा – पतिः । तूष्णीम् । आघारमित्या – घारम् । एति । अघारयत् । ततः । वै । देवाः । यज्ञम् । अन्विति । अपञ्यन्न् । यत् । तूष्णीम् । आघारमित्या – घारम् । आघारयतीत्या – घारयति । यज्ञस्य । अनुख्यात्या इत्यनु – ख्यात्यै । अथो इति । सामिधेनीरिति सां – इधेनीः । एव । अभीति । अनिक्त । अलूक्षः । भवति । यः ।

एवम् । वेद । अथो इति । तर्पयति । एव । एनाः । तृप्यति ।

प्रजयेति प्र – जया । पशुभिरिति पशु – भिः । **63 (50)**

2.5.11.4

2.5.11.4 - Padam

यः । एवम् । वेदं । यत् । एकया । आघारयेदित्यां — घारयेत् ।
एकाम् । प्रीणीयात् । यत् । द्वाभ्याम् । द्वे इति । प्रीणीयात् । यत् ।
तिसृभिरिति तिसृ — भिः । अतीति । तत् । रेचयेत् ।
मनसा । एति । घारयित । मनसा । हि । अनाप्तम् । आप्यते ।
तिर्यञ्चम् । एति । घारयित । अछंबट्कारमित्यछंबट् — कारम् ।
वाक् । च । मनः । च । आर्तीयेताम् । अहम् । दॆवेभ्यः । ह्व्यम् ।
वहामि । इति । वाक् । अब्रवीत् । अहम् । दॆवेभ्यः । इति । मनः ।

पद पाठे (वाक्य सहित) – द्वितीयकाण्डे – पञ्चमः प्रश्नः

तौ । प्रजापतिमिति प्रजा – पतिम् । प्रश्नम् । ऐताम् । सः ।

अब्रवीत् । 64 (50)

<u>2.5.11.5</u>

2.5.11.5 - Padam

प्रजापितिरिति प्रजा – पितः । दूतीः । एव । त्वम् । मनसः । असि । यत् । हि । मनसा । ध्यायित । तत् । वाचा । वदित । इति । तत् । खलु । तुभ्यम् । न । वाचा । जुहवन्न् । इति । अब्रवीत् । तस्मात् । मनसा । प्रजापतय इति प्रजा – पतये । जुह्वति । मनः । इव । हि । प्रजापितिरिति प्रजा – पितः । प्रजापतिरिति प्रजा – पतः । आप्त्ये । परिधीनिति परि – धीन् । सिमिति । मार्ष्टि । पुनाति । एव । एनान् ।

त्रिः । मध्यमम् । त्रयः । वै । प्राणा इति प्र – अनाः । प्राणानिति प्र – अनान् । एव । अभिति । जयति । त्रिः । ्रा । । । । दक्षिणार्ध्यमिति दक्षिण – अर्ध्यम् । त्रयः । **65 (50)** 2.5.11.6 इमे लोका इमानेव लोकानभि जयति त्रिरुत्तराध्यं त्रयो वै देवयानाः पन्थानस्तानेवाभि जयति त्रिरुप वाजयति त्रयो वै देवलोका । । । । ॥ देवलोकानेवाभि जयित द्वादश सं पद्यन्ते द्वादश मासाः संवथ्सरः ा । । संवथ्सरमेव प्रीणात्यथो संवथ्सरमेवास्माउप दधाति सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्या आघारमा घारयति तिर इव – [] 66 2.5.11.6 - Padam इमे । लोकाः । इमान् । एव । लोकान् । अभीति । जयति । त्रिः । उत्तरार्ध्यमित्युत्तर – अर्ध्यम् । त्रयः । वै । देवयाना इति देव – यानाः । पन्थानः । तान् । एव । अभीति । जयति । त्रिः । उपति । वाजयति । त्रयः । वै । देवलोका इति देव – लोकाः । देवलोकानिति देव – लोकान् । एव । अभीति । जयति ।

द्वादेश । समिति । पद्यन्ते । द्वादेश । मासाः । साँवथ्सर इति
सां – वथ्सरः । साँवथ्सरमिति सां – वथ्सरम् । एव । प्रीणाति ।
अथो इति । साँवथ्सरमिति सां – वथ्सरम् । एव । अस्मै । उपेति ।
द्याति । सुवर्गस्येति सुवः – गस्य । लोकस्य । समष्ट्या इति
सां – अष्ट्यै । आघारमित्या – घारम् । एति ।

घारयति । तिरः । इव । 66 (50)

2.5.11.7

वै सुवर्गो लोकः सुवर्गमेवास्मै लोकं प्ररोचयत्यृजुमा घारयत्यृजुरिव
हि प्राणः संततमा घारयति प्राणानामन्नाद्यस्य संतत्या अथो
रक्षसामपहत्यै यं कामयेत प्रमायुकः स्यादिति जिह्यं तस्या ऽऽघारयेत्
प्राणमेवास्माज्जिह्यं नयति ताजक् प्रमीयतेशिरो वा एतद्-यज्ञस्य
यदाघार आत्मा ध्रुवा – [] 67

2.5.11.7 - Padam

वै। सुवर्ग इति सुवः – गः। लोकः। सुवर्गमिति सुवः – गम्। एव। अस्मै। लोकम्। प्रति। रोचयति। ऋजुम्। एति। घारयति।

ऋजुः । इव । हि । प्राण इति प्र – अनः । संततमिति सं – ततम् । एति । घारयति । प्राणानामिति प्र – अनानाम् । अन्नाद्यस्यत्यन्न — अद्यस्य । संतत्या इति सं — तत्यै । अथो इति । प्र – मायुकः । स्यात् । इति । जिह्मम् । तस्य । एति । घारयेत् । प्राणमिति प्र–अनम् । एव । अस्मात् । जिह्मम् । नयति । ताजक् । प्रेति । मीयते । शिरः । वै । एतत् । यज्ञस्य । यत् । आघार इत्या – घारः । आत्मा । ध्रुवा । 67 (50) 2.5.11.8 ऽऽघारमाघार्य धुवा ए समनक्त्यात्मन्नेव यज्ञस्य शिरः प्रति दधात्यग्निर्देवानां दूत आसीद् दैव्योऽसुराणां तौ प्रजापतिं प्रश्नमैता 🗸 स प्रजापति र्बाह्मणमञ्जवीदेतिह ब्रूहीत्या श्रावयेतीदं देवाः शृणुतेति वाव तदंब्रवीदग्नि र्देवो होतेति य एव देवानां तमवृणीत ततों देवा - [] 68

2.5.11.8 - Padam अनिक । आत्मन्न् । एव । यज्ञस्यं । शिरः । प्रतीति । दधाति । अग्निः । देवानाम् । दूतः । आसीत् । दैव्यः । असुराणाम् । तौ । प्रजापतिमिति प्रजा – पतिम् । प्रश्नम् । ऐताम् । सः । प्रजापतिरिति प्रजा – पतिः । ब्राह्मणम् । अब्रवीत् । एतत् । वीति । ब्रूहि । इति । एति । श्रावय । इति । इदम् । देवाः । शृणुत । इति । वाव । तत् । अब्रवीत् । अग्निः । देवः । होता । इति । यः । एव । देवानाम् । तम् । अवृणीत । ततः । देवाः । 68 (50) 2.5.11.9 अभवन् पराऽसुरा यस्यैवं विदुषः प्रवरं प्रवृणते भवत्यात्मना पराऽस्य भ्रातृव्यो भवति यद्बाह्मणश्चा ब्राह्मणश्च प्रश्नमेयातां ब्राह्मणायाधि ब्रूयाद् यद् ब्राह्मणायाध्याहा ऽऽत्मनेऽध्याह यद्ब्राह्मणं पराहाऽऽत्मनं पराऽऽह तस्माद् ब्राह्मणो न परोच्यः । 69

2.5.11.9 - Padam अभवन्न । परेति । असुराः । यस्य । एवम् । विदुषः । प्रवरमिति प्र – वरम् । प्रवृणत इति प्र – वृणते । भवति । आत्मना । परेति । अस्य । भ्रातृव्यः । भवति । यत् । ब्राह्मणः । च । अब्राह्मणः । च । ॥ ॥ । । । । । प्रश्नम् । एयातामित्या – इयाताम् । ब्राह्मणाय । अधीति । ब्रूयात् । यत् । ब्राह्मणाय । अध्याहेत्यधि–आहं । आत्मने । अधीति । आहं । यत् । ब्राह्मणम् । पराहेति परा – आह । आत्मानम् । परेति । आह । तस्मात् । ब्राह्मणः । न । परोच्य इति परा – उच्यः । 69 (40) (वा – आरण्या ७ श्वाव रुन्धे ऽथो – पशुभिः – सोऽब्रवीद् – दक्षिणार्ध्यं त्रयं –इव – ध्रुवा – देवा – श्रुत्वारिश्राच्च) (A11) 2.5.12.1 आयुष्ट आयुर्दा अंग्न आ प्यायस्व सं ते ऽवं ते हेड उद्वत्तमं प्रणों देव्या नो दिवो उग्ना विष्णू अग्नाविष्णू इमं में वरुण तत्त्वा या म्यु दुत्यम् चित्रम् । अपां नपादा ह्यस्थादुपस्थं जिह्यानामूर्ध्वी

```
पद पाठे (वाक्य सहित) – द्वितीयकाण्डे – पञ्चमः प्रश्नः
```

विद्युतं वसानः । तस्य ज्येष्ठं महिमानं वहन्ती हिरण्यवर्णाः — — — — — — — परि यन्ति यह्वीः । स—[] 70

2.5.12.1 - Padam

आयुः । तॆ । आयुर्व इत्यायुः – दाः । अग्नॆ । एति । प्यायस्व ।

समिति । तॆ । अवेति । तॆ । हेडः । उदिति । उत्तमित्युत् – तमम् ।

प्रैति । नः । दॆवी । एति । नः । दिवः । अग्नोविष्णू इत्यग्ना–विष्णू ।

अग्नोविष्णू इत्यग्ना – विष्णू । इमम् । मॆ । वरुण । तत् । त्वा ।

यामि । उदिति । उ । त्यम् । चित्रम् । अपाम् । नपात् । एति । हि ।

— ॥

अस्थात् । उपस्थमित्युप – स्थम् । जिह्मानाम् । ऊर्ध्वः ।

विद्युतमिति वि – द्युतम् । वसानः । तस्य । ज्येष्ठम् । महिमानम् ।

वहन्तीः । हिरण्यवर्णा इति हिरण्य – वर्णाः । परीति । यन्ति ।

यह्मीः । समिति । ७० (५०)

2.5.12.2

```
पद पाठे (वाक्य सहित) – द्वितीयकाण्डे – पञ्चमः प्रश्नः
```

```
तमस्मेरा युवतयो युवानं मर्मृज्यमानाः परि यन्त्यापः ।
स शुक्रेण शिक्वना रेवदग्निदीदायानिध्मो घृतनिणिंगफ्सु ।
इन्द्रावरुणयोरह एसम्राजोरव आ वृणे।
ता नो मृडात ईदूरों । इन्द्रावरुणा युवमध्वराय नो – [ ] 71
2.5.12.2 - Padam
अन्याः । यन्ति । उपेति । यन्ति । अन्याः । समानम् । ऊर्वम् ।
नद्यः । पृणन्ति । तम् । उ । शुचिम् । शुचयः । दीदिवां एसम ।
अपाम् । नपातम् । परीति । तस्थुः । आपः । तम् । अस्मेराः ।
युवतयः । युवानम् । मर्मृज्यमानाः । परीति । यन्ति । आपः ।
सः । शुक्रेण । शिक्वना । रेवत् । अग्निः । दीदाय । अनिध्मः ।
घृतनिर्णिगिति घृत – निर्णिक् । अफ्स्वत्यप् – सु ।
इन्द्रावरुणयोरितीन्द्रा – वरुणयोः । अहम् । सम्राजोरिति
सं – राजों: । अवं: । एति । वृणॆ । ता । नः । मृडातः । ईदृशें ।
इन्द्रावरुणेतीन्द्रा – वरुणा । युवम् । अध्वराय । नः । 71 (50)
```

vedavms@gmail.com

<u>2.5.12.3</u> विशे जनाय महि शर्म यच्छतं । दीर्घप्रयज्युमति यो वनुष्यति वयं जयेम पृतनासु दूढ्यः । आ नोमित्रावरुणा प्रबाहवा । त्वं नो अग्ने वरुणस्य विद्वान् देवस्य हेडोऽव यासि सीष्ठाः । यजिष्ठो वहि तमः शोशुंचानो विश्वा द्वेषा एंसि प्रमुमुग्ध्यस्मत् । स त्वंनो अग्नेऽवमो भवोती नेदिष्ठो अस्या उषसो व्युष्टौ । अव यक्ष्व नो वरुण्ं - [] 72 2.5.12.3 - Padam विशॆ। जनाय। महि। शर्म। यच्छतम्। दीर्घप्रयज्युमिति दीर्घ – प्रयज्युम् । अतीति । यः । वनुष्यति । वयम् । जयेम । पृतनासु । दूढ्यः । एति । नः । मित्रावरुणति मित्रा – वरुणा । प्रेति । बाहवा । त्वम् । नः । अग्ने । वरुणस्य । विद्वान् । देवस्य । हेंडः । अवेति । यासिसीष्ठाः । यजिष्ठः । वहितम इति वहि–तमः । शोशुंचानः । विश्वा । द्वेषा ्सि । प्रेति । मुमुग्धि । अस्मत् । सः । त्वम् । नः । अग्ने । अवमः । भव । ऊती । नेदिष्ठः । अस्याः ।

```
पद पाठे (वाक्य सहित) – द्वितीयकाण्डे – पञ्चमः प्रश्नः
```

उषसः । व्युष्टाविति वि — उष्टौ । अवेति । यक्ष्व । नः । — — — — — — — — वरुणम् । 72 (50)

<u>2.5.12.4</u>

रगणों वीहि मृडीक ए सुहवों न एिं ।

प्रप्रायमिन भरतस्य शृण्वे वि यथ् सूर्यो न रोचते बृहद्धाः ।

अभि यः पूरुं पृतनासु तस्थौ दीदाय दैव्यो अतिथिः शिवो नः ।

प्र ते यक्षि प्र त इयर्मि मन्म भुवो यथा वन्द्यो नो हवेषु ।

धन्वित्रव प्रपा असि त्वमग्न इयक्षवे पूरवे प्रत्न राजन्न् । 73

2.5.12.4 - Padam

रर्गणः । वीहि । मृडीकम् । सुहव इति सु – हवः । नः । एधि । प्रप्रेति प्र – प्र । अयम् । अग्निः । भरतस्य । शृण्वे । वीति । यत् । सूर्यः । न । रोचते । बृहत् । भाः । अभीति । यः । पूरुम् । पृतनासु । तस्थौ । दीदाय । दैव्यः । अतिथिः । शिवः । नः । प्रेति । ते । यक्षि । प्रेति । ते । इयर्मि । मन्म । भुवः । यथा । वन्द्यः । नः ।

.....

```
पद पाठे (वाक्य सहित) – द्वितीयकाण्डे – पञ्चमः प्रश्नः
```

<u>2.5.12.5</u>

वि पाजसा वि ज्योतिषा ।

स त्वमग्ने प्रतीकेन प्रत्योष यातुधान्यः । उरुक्षयेषु दीद्यत् ।

त ् सुप्रतीक ् सुदृश् स्वञ्चमिवद्वा ्सो विदुष्टर् सपेम ।

स यक्ष – द्विश्वा वयुनानि विद्वान् प्र हव्यमग्निरमृतेषु वोचत् ।

अ ्हो मुचे विवेष यन्मा विन इन्द्रे न्द्र क्षत्र मिन्द्रियाणि

शतक्रतो ऽनु ते दायि । 74

2.5.12.5 - Padam

वीति । पाजसा । वीति । ज्योतिषा । सः । त्वम् । अग्ने । प्रतीकेन । प्रतीति । ओष । यातुधान्य इति यातु – धान्यः । उरुक्षयेष्वित्युरु – क्षयेषु । दीद्यत् । तम् । सुप्रतीकमिति — ॥ सु – प्रतीकम् । सुदृशमिति सु – दृशम् । स्वञ्चम् । अविद्यार्सः । विदुष्टरमिति विदुः – तरम् । सपेम । सः । यक्षत् । अविद्यार्सः । विदुष्टरमिति विदुः – तरम् । सपेम । सः । यक्षत् ।

पद पाठे (वाक्य सहित) – द्वितीयकाण्डे – पञ्चमः प्रश्नः

विश्वा । वयुनानि । विद्वान् । प्रेति । हव्यम् । अग्निः । अमृतेषु ।

वोचत् । अण्होमुच इत्यण्हः – मुचे । विवेष । यत् । मा । वीति ।

नः । इन्द्र । इन्द्र । क्षत्रम् । इन्द्रियाणि । शतक्रतो इति शत–क्रतो ।

अन्विति । ते । दायि । 74 (44)

(यहीः स – मध्वराय नो – वरुणण् – राजण् –

श्रतुश्च श्रत्वारिण्शच्च) (A12)

Korvai with starting Padams of 1, 11, 21 Series of Panchaatis :
(विश्वरूपो – नैन् शिल्पा – वद्य वसु – पूर्वेद्यु – वाजा इत्य

— ।

— ।

— गने महान् – निवीत – मन्या यन्ति – चतुः सप्तितः)

पद पाठे (वाक्य सहित) – द्वितीयकाण्डे – पञ्चमः प्रश्नः

First and Last Padam of Fifth Prasnam of Kandam 2:-

(विश्वरूपो – उनु ते दायि)

॥ हरिः ओं ॥

॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैतिरीय संहितायां पद पाठे

द्वितीयकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः समाप्तः ॥

Details of Panchati and Padam for Kandam 2 - Prasanam 5 - TS 2.5

	Panchati	Padams
Anuvakam 1	7	353
Anuvakam 2	7	354
Anuvakam 3	7	342
Anuvakam 4	5	230
Anuvakam 5	6	306
Anuvakam 6	6	307
Anuvakam 7	5	260
Anuvakam 8	7	329
Anuvakam 9	6	303
Anuvakam 10	4	197
Anuvakam 11	9	440
Anuvakam 12	5	244
Total →	74	3665

Notes:

- Please refer to the book "TS Kandam 1" and "TS 1.1 pada paadam with Vaakyam" for notes and conventions used in this Compilation.
- Please download our vedic compilations from our web site www.vedavms.in